

Laura Hakala
Karin Kääparin

Sinustako tukihenkilö?

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

3.11.2014

<p>Tekijä(t) Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Laura Hahkala, Karin Kääparin Sinustako tukihenkilö? Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta</p> <p>36 sivua + 3 liitettä 3.11.2014</p>
<p>Tutkinto</p>	<p>Sosionomi AMK</p>
<p>Koulutusohjelma</p>	<p>Sosiaalialan koulutusohjelma</p>
<p>Suuntautumisvaihtoehto</p>	<p>Sosionomi</p>
<p>Ohjaaja(t)</p>	<p>Lehtori Riikka Harju Lehtori Soile Bergström</p>
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä tunnetummaksi Helsingin Sosiaali- ja terveystieteiden Kallion alueella toteutettua lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa. Ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa tarjotaan asiakasperheille yhtenä lastensuojelun avopalveluna. Sosionomiopiskelijan on mahdollista suorittaa työelämäharjoittelukokonaisuus ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan ohjaajana eli tukihenkilönä. Toiminnan ollessa vielä uutta Helsingissä, halusimme löytää keinon saada lisää opiskelijoita mukaan ja tuottaa tarkoituksenmukainen väline, tässä tapauksessa esite, opiskelijoiden innostamiseksi.</p> <p>Monimuotoisen opinnäytetyömme kirjallisessa osiossa kuvaamme ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa ja sitä määrittäviä viitekehyksiä sekä sosionomiopiskelijalta edellytettävien kompetenssien kehittymistä työelämäharjoittelussa, ryhmässä ja ammattihenkilönä. Kirjallisen osion lisäksi selvitimme aiemmin mukana olleilta opiskelijoilta heidän näkemyksiään toiminnasta, eli millaisia kokemuksia ja ammatillista tai henkilökohtaista osaamista he olivat toiminnasta saaneet. Vastauksia apuna käyttäen loimme sosionomiopiskelijoille suunnatun esitteen, jossa kuvataan ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa ja sitä, miksi toimintaan kannattaa lähteä mukaan. Esite on tarkoitettu sosionomiksi opiskeleville työelämäharjoittelun ollessa ajankohtainen.</p> <p>Jaoin esitteen opiskelijaryhmälle ja pyysimme siitä palautetta. Esite koettiin tarpeelliseksi, erityisesti toiminnan kuvaus ja edellisinä vuosina ohjaajina toimineiden sosionomiopiskelijoiden omakohtaiset kokemukset olivat innostavia. Pyysimme myös työelämäkontaktiamme Helsingin Sosiaali- ja terveystieteiden tukihenkilötoiminnan koordinaattoria arvioimaan, onko esite toimiva tapa saada lisää opiskelijoita tukihenkilöiksi ja tavoitetaanko esitteellämme haluttu kohdeyleisö. Koordinaattori piti esitettä hyvänä välineenä uusien opiskelijoiden innostamisessa mukaan toimintaan.</p> <p>Lopullinen tuotos julkaistaan sähköisessä muodossa, jotta sitä voitaisiin toiminnan tai olosuhteiden muuttuessa muokata.</p>	
<p>Avainsanat</p>	<p>Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta, tukihenkilö, lastensuojelu, lastensuojelun avopalvelut, sosionomin kompetenssit, ryhmä, työelämäharjoittelu, ammatillinen kasvu</p>

Author(s) Title Number of Pages Date	Laura Hahkala, Karin Kääparin Do You Want To Be a Support Person? Group-based Support Person Activity As a Child Welfare Service 36 pages + 3 appendices 3 November 2014
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Riikka Harju, Senior Lecturer Soile Bergström, Senior Lecturer
<p>The purpose of our thesis is to illustrate a group-based support person activity that has been conducted in Helsinki by the Social Services and Health Care Institution at Kallio region. The group-based support person activity is a non-institutional child welfare service that is provided to the customer families. A student in the field might carry out a practical training period as a support person. The group-based support person activity is quite a new form of non-institutional child welfare services in Helsinki so we wanted to create some kind of a tool to encourage more students to perform their practical training as a support person in a child welfare group-based service. We ended up creating a pamphlet about the activity.</p> <p>Our thesis is functional and it has two parts. The written part describes the group-based support person activity from the viewpoint of the context and the theoretical background. In the written part we have also examined the occupational growth of a Bachelor of Social Services student in a practical training and in a group, as a support person and as a professional. The second part consists of the pamphlet. We gathered information for the pamphlet by conducting a survey to the students that had been plying this activity before. We were particularly interested in how their occupational competences had improved during the year in the group-based support person activity and in their personal experiences concerning the activity. The pamphlet can later be used as a motivational and informational tool to inspire the students and to help them with their practical training in the group-based support person activity in child welfare services.</p> <p>After the pamphlet was completed we circulated it to a group of students and asked them for their opinions about the pamphlet that would help us finalize the project. We received a good response. The students were interested in the activity that was presented in the pamphlet, especially the experiences of the former support person students were considered as a nice addition. We also asked the coordinator of the child welfare support person activity in Helsinki for her outlook regarding our thesis and she thought the pamphlet was an appropriate way to approach the theme. Our final product will be published on the Internet. This way it will be easier to edit it later on if needed.</p>	
Keywords	Group-based support person activity, support person, child welfare, non-institutional child welfare, competences of a Bachelor of Social services, group, practical training, occupational growth

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu ja ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan sijoittuminen lastensuojelun kentälle	2
2.1	Lastensuojelun avopalvelut	3
2.2	Tukihenkilönä toimiminen	4
2.3	Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan lyhyt historia ja toiminnan kuvaus	5
2.4	Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta lastensuojelun avopalveluna	7
3	Sosionomiopiskelija ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa	8
3.1	Madsenin kukka – sosionomin kompetenssit	9
3.2	Korkeakoulutuksen oppimistavoitteet	11
3.2.1	Sosionomi oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäjänä	13
3.2.2	Sosionomi ihmisoikeuksien ja kestävän kehityksen edistäjänä	14
3.3	Oppimisen muodot ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa	15
3.3.1	Ammattietiikka ja ryhmän toiminnan edistäminen	16
3.3.2	Kontekstuaalinen oppiminen	17
3.3.3	Dialogioppiminen pienryhmässä	18
3.3.4	Opiskelijan ammatillinen kasvu ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa	19
4	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	21
4.1	Kehittämiskohteen nouseminen työelämän tarpeista	21
4.2	Esitteen sisällön suunnittelu	23
4.3	Esitteen ulkoasun perustelu	25
4.4	Esitteen vaikuttavuuden testaaminen kohderyhmässä	26
5	Arviointi	27
5.1	Eettisyyden arviointia	28
6	Pohdinta	30
	Lähteet	33
	Liitteet	
	Liite 1. E-lomake toiminnassa mukana olleille opiskelijoille 8.3.2014	
	Liite 2. Esitteen arviointilomake opiskelijoille 23.9.2014	

Liite 3. Esite: Sinustako tukihenkilö? Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta

1 Johdanto

Lastensuojelun avohuollossa asiakasmäärät ovat kasvaneet. Vuonna 2010 kasvua oli 11 prosenttia edelliseen vuoteen nähden, asiakkaita sosiaalityössä sekä avohuollossa oli tällöin yhteensä 78 500 lasta (Lastensuojelun asiakasmäärät 2014). Helsingin Sosiaali- ja terveystieteiden lastensuojelun tukihenkilötoiminnan koordinaattorin mukaan tukihenkilöä tarvitsevia lapsia on koko ajan enemmän kuin tukihenkilöitä. Etenkin miespuolisista tukihenkilöistä on pulaa, koska tukihenkilöksi yritetään saada samaa sukupuolta oleva aikuinen ja lastensuojelun asiakkaana on sekä tyttöjä että poikia.

Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta kuuluu osana lastensuojelun tarjoamia maksuttomia palveluita Helsingin Kallion alueen Sosiaali- ja terveystieteiden asiakasperheille ja etenkin perheen lapsille. Toiminta on yksi lastensuojelun avopalveluista ja se on turvallista ja luotettavaa matalan kynnyksen toimintaa. Tarkoituksena on tarjota sekä tukea perheen arkeen että lapsille kokemuksia, joita he eivät normaalisti pääsisi kokemaan. Toiminnan idea perustuu kaukaisesti seikkailupedagogiikkaan, mutta itse toiminta muovautuu tekijöiden, osallistujien sekä resurssien puitteissa heidän näköisekseen.

Otimme opinnäytetyömme aiheeksi ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan, sillä Helsingin Sosiaali- ja terveystieteiden lastensuojelun tukihenkilötoiminnan koordinaattorin mukaan suurimpana haasteena on saada mukaan tukihenkilöitä eli ryhmän ohjaajia. Ohjaajina ovat perinteisesti toimineet sosionomiopiskelijat. Opiskelijoiden vähäinen kiinnostus toimintaa kohtaan sekä toiminnasta tiedottamisen vaikeus on ollut viime aikoina toiminnan jatkumisen kannalta merkittävin tekijä ja vaikuttaa siihen, missä muodossa ja kuinka laajalti kyseistä lastensuojelun avopalvelua pystytään toteuttamaan tulevaisuudessa.

Tukihenkilötoiminta ryhmämuotoisena palveluna on toistaiseksi yhä kuvaamatta kirjallisesti. Opinnäytetyömme aiheeksi muodostuikin tämän toiminnan kuvaus opinnäytetyömme kirjallisessa osiossa, sekä pyrkimys vaikuttamaan siihen, että opiskelijoita saataisiin paremmin mukaan toimintaan. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja sen tuotoksena on esite lastensuojelun ryhmämuotoisesta tukihenkilötoiminnasta. Esite on tehty sosiaalialan opiskelijan näkökulmasta ja sen kohderyhmänä ovat toiset opiskelijat. Esitteemme tulee toimimaan työvälineenä uusien opiskelijoiden innostamisessa

lastensuojelun ryhmämuotoiseen tukihenkilötoimintaan. Näin esitteemme voidaan nähdä sosiokulttuurisen innostamisen välineenä.

Käytämme opinnäytetyössämme viitekehyksenä ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa sosionomin ammatillisen osaamisen edistäjänä. Esimerkkinä käytämme Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -koulutusohjelman opetussuunnitelman mukaisen neljännen työelämäharjoittelun eli vapaaehtoistyön tavoitteita. Näitä ovat oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, ihmisoikeuksien sekä kestävä kehityksen edistäminen sekä opiskelijan ammatillisen osaamisen vahvistuminen. Nämä ovat universaaleja sosionomilta vaadittavia ammatillisia kompetensseja. Lisäksi olemme esitelleet erilaisia oppimisen muotoja, joilla näihin tavoitteisiin päästään. Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta olisi hyvä käytäntö lastensuojelun avopalveluun ja tämän tiedon välittäminen eteenpäin auttaa sosiaalialan työn kehittämisessä.

2 Lastensuojelu ja ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan sijoittuminen lastensuojelun kentälle

Yhteiskunnan tasolla ajankohtaista problematiikkaa lastensuojelun toimessa aiheuttaa jatkuva lastensuojelulaitosten lakkauttamisen uhka. Myös avopalveluita ajetaan alas. Lastenkoteja suljetaan ja korvataan erilaisin arviointi- ja vastaanottoyksiköin sekä osittain myös perhehoitoon panostamalla. Toimintoja järjestetään kuntaliitoksittain, kuntien yhteistyönä tai hankitaan ostopalveluina yksityiseltä sektorilta. Lastensuojelun tarve sen sijaan ei ole laskussa. Lastensuojelutarpeen lisääntymistä saattaa aiheuttaa esimerkiksi pienasuntorakentaminen, yksinhuoltajuus tai matala tulotaso. (Uusien lastensuojelulaitosten perustamisella kova kiire 2011.) Lastensuojelun laitospalveluiden tilalle tarvittaisiin kuumeisesti lisää ennaltaehkäiseviä sekä korjaavia avohuollon palveluita. Kysyntää lasten edullisille, vapaaehtoistyönä toteutetuille harrastustoiminnoille löytyy epävakaassa taloustilanteessa.

Suomalaisten yleinen hyvinvointi ja terveydentila ovat jatkuvasti kohentuneet, mutta hyvinvointi jakaantuu väestössä hyvin eriarvoisesti. Sosioekonomisella asemalla tarkoitetaan sekä hyvinvoinnin aineellisia ulottuvuuksia, esimerkiksi tulot, omaisuus ja asuimistaso, että aineellisten voimavarojen hankkimiseen tarvittavia ulottuvuuksia esimerkiksi koulutus, ammatti ja asema työelämässä. (Eriarvoisuus 2013.) Perheet, jotka päätyvät lastensuojelun asiakkaiksi, ovat usein sosioekonomiselta asemaltaan heikossa

asemassa. Perheissä esiintyy riskitekijöitä, esimerkiksi alkoholin käyttöä, koulukiusaamista, kehitysvammaisuutta tai huonosti sopeutumista uuteen kulttuuriin. Nämä kaikki riskitekijät saattavat viedä perheen huomiota lapsen turvalliselta, täysipainoiselta ja virikkeelliseltä kehitykseltä.

Lapsuuden elinolot ennustavat aikuisiän elinoloja, mutta usein myös siirtyvät sukupolvelta toiselle (Eriarvoisuus 2013). Kierre on mahdollista katkaista ja erilaisin tukitoimin lapsi voidaan saada välttymään esimerkiksi syrjäytymiseltä. Sosiaaliset taidot ovat erittäin tärkeä osa tätä prosessia. Sosiaalinen ympäristö, ryhmään kuuluminen ja auktoriteettien esimerkit ovat kouluikäisen lapsen kehitykselle tärkeitä. Nämä auttavat muun muassa sosiaalisten taitojen kehittämisessä, omantunnon sekä moraalin muodostumisessa, muiden tunteiden ja tarpeiden huomioon ottamisessa sekä empatiakyvyn kehittämisessä. Ryhmätoiminnassa lapsi oppii myös sietämään sitä, että ohjaajan on huomioitava muitakin lapsia, kuin häntä. Kouluikäiselle lapselle kavereiden tärkeys korostuu. (Sosiaalisten taitojen kehitys nd.).

Seuraavassa luvussa esittelemme lyhyesti sekä lastensuojelua että lastensuojelun avopalvelua. Sen jälkeen kuvaamme lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa sellaisena kuin se meille esittäytyi lukuvuosina 2012–2013 ja 2013–2014. Lisäksi pohdimme lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa lastensuojelun avopalveluna, sekä sitä, millaista tukihenkilönä toimiminen on.

2.1 Lastensuojelun avopalvelut

Lastensuojelulaki on tarkoitettu muun muassa turvaamaan lapsen turvallista ja monipuolista kehitystä. Lastensuojelussa lapsen etu on aina etusijalla. Lain ensimmäisessä luvussa mainitaan, että mikäli lapsen ensisijaiset huoltajat eivät pysty turvaamaan lapsen turvallista kehitystä, on perheellä oikeus lastensuojelun tukitoimiin sekä avohuollon palveluihin. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1–3.) Lastensuojelu pitää sisällään lastensuojelun sosiaalityön, perhetyön ja -kuntoutuksen, lasten vastaanottotoiminnan, nuorten kriisityön ja vastaanoton, perhehoidon, lastenkotitoiminnan ja avopalvelut (Lastensuojelu 2014).

Lastensuojelun avopalvelut on tarkoitettu avuksi sellaisille perheille, joissa lapsen tai nuoren kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon

tukitoimiin ryhdytään vain jos huostaanoton kriteerit eivät täyty. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 34.) Avohuollon tukitoimena perheelle voidaan tarjota toimeentuloon ja lapsen hyvinvointiin liittyviä palveluita. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi läheisneuvonpito, tukihenkilö, lomatoiminta, toiminnallinen työ sekä sosiaali- ja kriisipäivystys (Lastensuojelu 2014). Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on yksi avopalveluista.

2.2 Tukihenkilönä toimiminen

Yleisesti tukihenkilönä voi toimia kuka tahansa toiminnasta kiinnostunut henkilö, joka on käynyt tukihenkilöille tarkoitetun koulutuksen sekä hänet on haastateltu toimintaa varten. Ammatillinen tukihenkilötoiminta on tukihenkilötoimintaa, jossa tukihenkilönä toimii ammattilainen ja toiminta on suunnitelmallisempaa ja sillä pyritään vastaamaan lapsen kehityksellisiin tarpeisiin esimerkiksi sosiaalisiin taitoihin. (Ammatillinen tukihenkilötoiminta n.d.)

Sosiaalialan opiskelijalla, tässä tapauksessa tulevalla sosionomilla, on tukihenkilötoimintaan tietoinen ammatillinen orientaatio, jonkin asteinen käsitys sosiaalipedagogiikasta. Sosiaalipedagogiikka on tieteenalana verrattain uusi kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden välimaastoon sijoittuva oppiala, joka keskittyy ihmisen kasvuun ja kasvatuksellisiin menetelmiin erilaisissa elämänvaiheissa ja tutkii näitä esimerkiksi osallisuuden, aktiivisen kansalaisuuden ja toiminnallisuuden keinoin. Sosiaalipedagogiikan voimavaaristavalla ja innostavalla yhteisöpedagogisella näkökulmalla tuetaan esimerkiksi integraatiota ja yksilön identiteetin kasvua, sekä teoriassa että työkäytännöissä. Tämä sosiaalipedagoginen suuntautuneisuus rakentuu yhdessä käytännön aineksista sekä opiskelusta ja muodostuu ammattihenkilön tai työyhteisön orientaatioksi. (Sosiaalipedagogiikka n.d.; Ranne 2005: 17.) Sosionomiopiskelijalla on tämän teorian käyttöainesta, jonka avulla hän osaa toteuttaa tukihenkilötoimintaa sosiaalipedagogiikan kasvatuksesta ja ohjauksellisesta näkökulmasta.

Ryhmämuotoisuudella tukihenkilötoiminnassa saavutetaan lisäksi ryhmätason ilmiöitä. Näitä ovat esimerkiksi kollektiivisuus, yhteisöllisyys, sosiaalisten taitojen kasvaminen ja jopa näiden avulla saavutettu voimaantuminen (Ranne 2005: 18). Voimaantumisen tarkoitetaan sisäistä voimantunnetta, joka käsittää muun muassa vapauden, vastuun, luottamuksen ja arvostuksen tunteita (Siitonen 2004). Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa sosiaalipedagogista orientaatiota toteutetaan kielellisen ja symbolisen tason lisäksi toiminnallisuutta painottaen. Toiminnallisuus vahvistaa sosionomiopiskelijan

kielellisten ja ilmaisullisten menetelmien oppimista, mitkä ovat sosionomilta vaadittuja ammatillisia osaamisalueita (Ranne 2005: 18). Sosionomiopiskelija on lisäksi hyvä henkilö ohjaamaan ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa, sillä hänellä on sosiaalipedagogisen teorian lisäksi ymmärrystä ryhmien toiminnasta sekä koulutusta ryhmien ohjaamiseen ja ryhmässä työskentelemiseen.

2.3 Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan lyhyt historia ja toiminnan kuvaus

Haastattelimme ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan synnyinsijoilla Lahdessa toimintaa alun perin ohjaamassa ja ideoimassa ollutta Heli Lehtistä sekä Helsingissä toimintaa nykyisin ohjaavaa Piia Vanhataloa, joka on toiminut tukihenkilönä opiskeluaikoinaan Lahdessa ja tätä nykyä kouluttaa opiskelijoita toimintaan Helsingissä. Halusimme saada mahdollisimman kattavan kuvan toiminnan periaatteista sekä sen historiasta. Olemme lisäksi itse olleet mukana ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa ohjaajina lukuvuosina 2012–2013 sekä 2013–2014.

Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on alkuaan Lahdesta Nikkilän perhepalvelukeskuksesta, jossa sitä alettiin toteuttaa vuonna 1995 yhteistyössä sosiaalialan työntekijöiden sekä alan opiskelijoiden kanssa. Toiminta on tukihenkilötoimintaa, mutta sitä toteutetaan ryhmämuotoisena, mikä tarkoittaa sitä, että tukiryhmään kuuluu useampi tuettava lapsi sekä useampi tukihenkilö. Tukihenkilöinä ovat alun alkaen ja yhä tänäänkin toimineet sosionomiopiskelijat. Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on siirtynyt Helsinkiin Lahdesta silloisen sosionomiopiskelijan, nykyisen työntekijän, mukana ja sitä on tarjottu Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille yhtenä mahdollisena tapana suorittaa neljättä työelämäharjoittelua eli vapaaehtoistyön harjoittelua.

Tukihenkilötoiminnan koordinaattori ja ammattikorkeakoulu sopivat yhteistyöstä tukihenkilötoiminnan aloittamiseksi. Ammattikorkeakoulusta valitaan halukkaiden joukosta 3–5 opiskelijaa suorittamaan vapaaehtoistyön harjoittelua tai muuta työelämäharjoittelua ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan ohjaajina. Opiskelijat haastatellaan normaalin tukihenkilötoiminnan haastattelun tavoin ja he allekirjoittavat tukihenkilösopimuksen. Haastattelun jälkeen tehtävään valituille alkaa koulutus, joka sisältää muutaman tapaamiskerran tukihenkilötoiminnan koordinaattorin kanssa. Koulutus voi mahdollisesti sisältää myös osallistumisia tukihenkilötoiminnan peruskurssille, joka on tarkoitettu kaikille tukihenkilöiksi haluaville.

Tuettavien lasten valinta tapahtuu siten, että tukihenkilötoiminnan koordinaattori pyytää Sosiaali- ja terveystieteiden lastensuojelun sosiaalityöntekijältä ehdotuksia lapsista, joiden uskotaan hyötyvän juuri ryhmämuotoisesta toiminnasta. Tämän jälkeen koordinaattori esittelee lapset opiskelijaryhmälle. Koordinaattori tekee yhdessä opiskelijoiden kanssa niin sanotun lopullisen ”matchaamisen” (englanninkielisestä sanasta ’match’: sopia yhteen, vastata, täsmätä) eli he sovittavat yhteen mahdollisimman hyvän lapsiryhmän, jonka kanssa opiskelijoiden on tarkoitus alkaa toimia. Eduksi katsotaan samaa sukupuolta ja mahdollisimman samaa ikäryhmää edustavat lapset. Ryhmän kokoonpanon toimivuus on tietysti hyvin tapauskohtaista eikä ryhmän toimimista tai ryhmäytymistä voi etukäteen ennustaa. Tukihenkilöiden ja tuettavien ”matchaaminen” toimii osana myös sosionomiopiskelijoiden työelämäharjoittelun koulutusta.

Kun ryhmän kokoonpano on valikoitunut, aloitetaan alkutapaamiset. Alkutapaaminen järjestetään Sosiaali- ja terveystieteiden virastossa. Tapaamisessa paikalla on tuettava lapsi, hänen vanhempansa, sosiaalityöntekijä, tukihenkilötoiminnan koordinaattori sekä opiskelija. Jokainen perhe tavataan yksitellen. Alkutapaamisessa esitellään ryhmän tavoitteita ja luodaan kullekin lapselle omat tavoitteet toiminnan suhteen. Opiskelija esittyy perheelle.

Tukiryhmän kokoontumispaikkana toimii yleensä jokin alueen leikkipuistoista. Opiskelijat kirjoittavat leikkipuiston kanssa vuokra- tai iltakäyttösopimuksen. Toiminta kestää kokonaisuudessaan yhden lukuvuoden eli noin lokakuusta toukokuuhun. Ryhmä tapaa keskimäärin kerran viikossa. Ensimmäisellä tapaamiskerralla opiskelijat suunnittelevat lasten kanssa tuleville tapaamiskerroille toimintaa. Toiminnan suunnittelussa on ehdottoman tärkeää, että jokainen lapsi saa ehdottaa tekemistä ja kultakin lapselta pyritään toteuttamaan vuoden aikana vähintään yksi toive. Toimintaa rahoittaa Sosiaali- ja terveystieteiden virasto, mikä tarkoittaa sitä, että jokaista ryhmän lasta kohden on käytettävissä tietty määrä rahaa per kuukausi. Rahat opiskelija laskuttaa myöhemmin Sosiaalivirastosta kuitteja ja selvityksiä vastaan.

Toimintakerta alkaa siitä, että opiskelija hakee lapsen hänen kotoaan. Tavoitteena on, että lasten ääni tulee kuuluviin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Toiminnan tulisi saada lapsi tuntemaan itsensä arvokkaaksi, turvalliseksi ja tärkeäksi. Lisäksi toiminnan lomassa on opiskelijoilla velvollisuus tarjota lapsille välipala. Toimintakerta päättyy siihen, että opiskelija saattaa lapsen takaisin kotiin. Parhaassa tapauksessa

perhe saa lapselle harrastuksen, johon osallistumiseen on todella matala kynnyks, koska kuljetuksesta ja välipalasta on huolehdittu.

Lukuvuoden lopussa pidetään lopputapaamiset, joissa mukana ovat samat henkilöt kuin alkutapaamisessa. Siellä katsotaan miten lukuvuosi on mennyt ja onko tavoitteisiin päästy. Kaikki osapuolet antavat palautetta toiminnasta. Lopuksi opiskelijat ja tukihenkilötoiminnan koordinaattori käyvät vielä kulunutta lukuvuotta läpi ja opiskelijat pääsevät refleктоimaan oppimaansa ja tunteitansa ohjatusti. Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on jo kestonakin puolesta suuri sitoumus niin opiskelijalle kuin tuettavalle lapselle. Ryhmään sitouttaminen ja ryhmäytyminen sekä ryhmän keskinäinen toiminta nousevat erittäin tärkeään asemaan vuoden aikana, heti toiminnan alusta alkaen.

2.4 Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta lastensuojelun avopalveluna

Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on avohuollon tukitoimi, jolla pyritään lisäämään lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen hyvinvointia muun muassa laajentamalla lapsen sosiaalista verkostoa luomalla hänelle mukavia kokemuksia turvallisessa seurassa. Toiminnalla tarjotaan myös tuettavalle perheelle matalan kynnyksen harrastusmahdollisuus, eli toimintaa, johon lapsi voi osallistua ilman, että se vaatii perheeltä taloudellisia tai ajallisia resursseja.

Lastensuojelussa tunnetaan nykyisin käsitteet tukihenkilö sekä tukiperhe. Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta lastensuojelussa on vielä toistaiseksi määrittelemätön toiminnan alue ja näin ollen toimintaa on myös vaikea markkinoida suuremmalle yleisölle. Ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa lastensuojelussa on kuitenkin toteutettu Lahdessa jo vuodesta 1995 lähtien ja Helsingissä vuodesta 2010, joten toiminnan kirjalliselle kuvaamiselle on selvästi jo tarvetta. Tällä hetkellä ainoa toimintaa järjestävä taho on Helsingin Kallion alueen Sosiaali- ja terveystieteiden keskus. Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen resursseilla järjestettäviä tukiryhmiä on viimeisen kolmen vuoden aikana ollut yksi ryhmä kutakin lukuvuotta kohden. Lahdessa toiminta on toistaiseksi tauolla juurikin huonon markkinoinnin vuoksi. Kysyntää toiminnalle kuitenkin löytyy niin Lahdesta kuin Helsingistä, ja todennäköisesti muistakin kaupungeista.

Kaikessa lastensuojelutyössä tulee ensisijaisesti miettiä lapsen etua. Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa lapsi saadaan osalliseksi ottamalla hänet mukaan määrittämään, toteuttamaan ja arvioimaan toimintaa, joka hänen etunsa turvaamiseksi teh-

dään. Osallisuudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta kiinnittyä johonkin yhteisöön, tässä tapauksessa tukiryhmään, ja toimia sen vaikutusvaltaisena jäsenenä. Osallisuus on yksi kasvun perusedellytyksistä, se kasvattaa lapsen identiteettiä ja käsitystä siitä, mihin hän yhteisössään sijoittuu (Hotari – Oranen – Pösö 2009: 117). Ryhmämuotoinen toiminta kasvattaa lapsen sosiaalista pääomaa. Lapsen ympäristössä vaikuttavat erilaiset tekijät, esimerkiksi arvot, normit, sosiaaliset suhteet ja luottamus ovat tekijöitä sosiaalisen pääoman rakentamisessa (Pulkkinen 2002).

Lapsen oikeudesta osallisuuteen on määrätty sekä Suomen laissa että kansainvälisellä tasolla YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa, joka on lapsia koskeva ihmisoikeussopimus (Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991). Lapsen oikeus mielipiteen ilmaisemiseen sekä osallistumiseen on otettava huomioon lapsen kehitystason mukaisesti kaikissa lasta koskevissa asioissa. Tämä oikeus kuuluu jokaiselle lapselle. (Hotari ym. 2009: 117.) Oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien tukeminen kuuluu osana sosionomin ammatillisiin sekä eettisiin osaamisalueisiin ja nämä piirteet ovat vahvasti esillä ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan toteuttamisessa ja käytännön toiminnassa.

Muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin ei pystytä vastaamaan perinteisin keinoin, vaan pitää olla valmis kehittämään uusia työkäytäntöjä, joilla pureudutaan monimuotoisiin ongelmiin ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisryhmien ja yksilöiden kysymyksiin. Vastaukset eivät ole yksiselitteisiä. Uusia työskentelymuotoja rakennetaan moniammatillisella tiimityöllä ja projektityöllä. Sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä kehittämisen mahdollisuutena ja vastauksena erityisesti yhteiskunnan integraatio-ongelmiin, joita ilmenee marginaaliryhmissä. Sosiaalipedagogiselle orientaatiolle on tyypillistä mukautuminen yhteiskunnassa kulloinkin ilmenevien sosiaalisten, kulttuuristen ja pedagogisten pulmatilanteiden vaatimuksiin. (Hämäläinen 2000; Ranne 2005.)

3 Sosionomiopiskelija ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa

Sosiaalipedagogisessa ammatillisessa toiminnassa keskeistä on arkilähtöisyys, yhteisöllisyys, osallisuus ja dialogisuus. Asiakkaiden elämäntilanteet ovat monimuotoisia ja arki hajoaa lukemattomiin todellisuuksiin. Toivon näkeminen asiakkaiden tilanteessa on tärkeää. Sosiaalipedagogiikan ammattilaiset tekevät sosiaalisen diagnoosin, kartoitta-

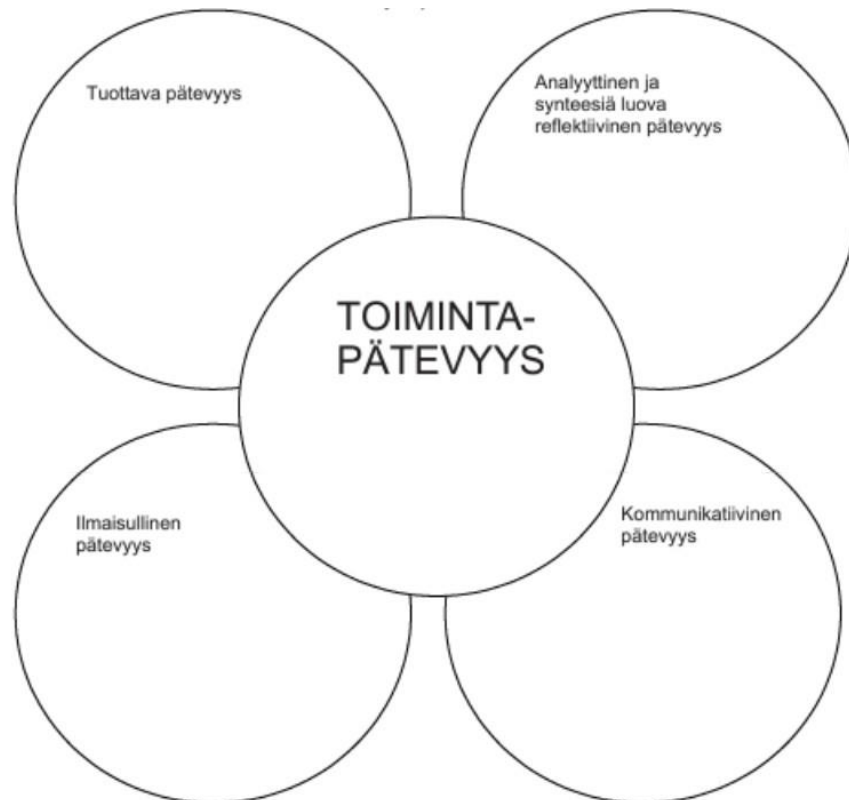
vat sosiaalista tilannetta ennen ammattihenkilön väliintuloa eli puuttumista asiakkaan elämään. (Ranne 2005: 16.) Sosionomiksi opiskeleva pääsee lastensuojelun ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan kautta tutustumaan näihin sosiaalipedagogiikan keskeisiin toimintatapoihin. Toivon ja hyvän tekemisen näkökulma on toiminnassa vahvasti mukana. Asiakkaiden tilanteen kartoittaminen ja ymmärtäminen antavat eväät hyvän toiminnan järjestämiselle.

Koulutus ja opetus liittyvät aina yhteiskunnallisiin muutoksiin. Nykyinen sosiaalialan työ vaatii laaja-alaista tietoa ja taitoa uusien toimintamallien kehittämiseksi. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kehittämisessä on otettu huomioon sosiaalialan ajanmukaiset lähtökohdat ja perustelut sekä niiden mukanaan tuomat uudet alaan liittyvät teoriat, koulutukset ja ammatilliset vaatimukset. (Semi 2008: 39.) Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on Helsingissä vielä hyvin vähän käytössä ollutta toimintaa. Toimintaan osallistuminen ja tietoisuuden lisääminen toiminnasta auttavat koko sosiaalialaa kehittymään ja löytämään uusia työskentelymuotoja.

Sosionomiopiskelijat voivat valmistuttuaan työskennellä esimerkiksi lastensuojelussa. Tukihenkilötoiminnan järjestäminen ja koordinointi voivat olla tulevan sosionomin toimenkuvana tulevaisuudessa. Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on hyvä harjoittelupaikka sosionomiksi opiskelevalle. Tässä osiossa tuomme esiin sosionomin ammatissa vaadittavia kompetensseja ja sitä, miten lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa päästään kohti näitä tavoitteita. Käymme läpi myös Metropolia Ammattikorkeakoulun neljännen työelämäharjoittelun oppimistavoitteita ja tarkastelemme sosionomiopiskelijan mahdollista edistää muun muassa oikeudenmukaisuutta, ihmisoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja kestäväää kehitystä.

3.1 Madsenin kukka – sosionomin kompetenssit

Tanskalaisen sosiaalipedagogin Bent Madsenin luoman *Madsenin kukan* (kuva 1) mukaan sosionomilta vaadittavat kompetenssit ovat tuottava, ilmaisullinen, kommunikatiivinen, analyttinen ja synteisiä luova reflektiivinen pätevyys sekä näiden yhdessä muodostama toimintapätevyys.

Kuva 1. Madsenin kukka (Kylén, n.d.)

Tuottavalla pätevyydellä tarkoitetaan innovatiivista työtettä työn ja työvälineiden kehittämiseksi ja luovuutta uusien menetelmien tuottamiseksi. Lisäksi tuottavalla pätevyydellä tarkoitetaan kykyä organisoida ja suunnitella. (Kylén n.d.) Lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa opiskelijat pääsevät itse suunnittelemaan toimintaa. Toiminnan suunnittelussa opiskelija voi käyttää omia mielenkiinnon kohteitaan ja erityisosaamistaan ja yhdistää niitä muiden jäsenten tietoihin ja taitoihin. Jos toiminnan edetessä huomataan että jokin ei toimi, voidaan toimintatapaa helposti mukauttaa. Toiminta suunnitellaan tarkasti ja organisoidaan toimintakerroille tarvittavat välineet ja tietotaito tapaamispaikalle.

Ilmaisullinen pätevyys ilmenee toimintapätevyysden esteettisenä sekä emotionaalisena ulottuvuutena. Ilmaisullinen pätevyys pitää sisällään sanallisen, kuvallisen, liikunnallisen sekä musiikillisen ilmaisukyvyn sekä kyvyn asettua toisen ihmisen asemaan ja herkkyyttä aistia asiakkaan yksilölliset elämäntilanteet ja ympäristöt. (Kylén n.d.) Lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa toimintakerrat pyritään järjestämään mahdollisimman monipuolisiksi, jolloin opiskelija pääsee ohjaamaan lapsia esimerkiksi oman musiikkivideon teossa, pihasuunnistuksessa tai oman sadun keksimisessä. Näin opiskelija pääsee myös kehittämään itseään näillä osa-alueilla, koska hä-

nen pitää valmistautua toimintakertoihin hyvin. Lapsen asemaan asettuminen ja lasten elämäntilanteen ja elinympäristön aistiminen on läsnä koko toiminnan ajan. Opiskelijan tulee aistia lasten tunnetiloja ja muokata toimintaa sen perusteella.

Luottamuksellisten vuorovaikutussuhteiden luominen ja sosiaalisen toiminnan organisointi kuuluvat kommunikatiiviseen pätevyteen. Työntekijän on tärkeää hyväksyä sosiaalisen toiminnan normit sekä niistä sopiminen. (Kylén n.d.) Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa sosionomiopiskelija toimii ryhmää ohjatessaan koko ajan esimerkiksi lapsille tavallisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä. Ohjaajan on tärkeää myös luoda henkilökohtainen suhde jokaiseen ryhmän lapseen ja aikuiseen. Tässä ohjaajan tulee olla tietoinen omista toimintatavoistaan. Ohjaajan vastuulla on luoda ryhmään hyvä ilmapiiri ja mahdollistaa jokaisen lapsen huomioon ottaminen omalla tavallaan.

Analyttinen eli synteesiä luova reflektiivinen pätevyys on työn tieteellinen osa-alue, jolla työntekijä tarkastelee ja kehittää työtään tutkijan näkökulmasta. Toiminnan jäsentäminen, maailmankuvan ja ihmiskuvan jatkuva päivittäminen ja tarkastelu sekä johtopäätöksien tekeminen auttaa toiminnan kehittämisessä ja arkitiedon yhdistämisessä teoreettiseen tietoon. (Kylén n.d.) Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa ohjaaja tarkastelee ryhmän toimintaa ja oman toimintansa vaikutusta toisiin jatkuvasti. Ohjaajan on käytettävä kaikkia aistejaan hyväksi. Hän oppii toiminnan kautta paljon lapsista, lastensuojelusta, ryhmätoiminnasta ja koko sosiaalialasta. Näiden perusteella opiskelija joutuu muokkaamaan myös omia käsityksiään näistä asioista. On tärkeää, että opiskelija on halukas kehittämään toimintaa kohti entistäkin toimivampaa tukihenkilötoimintaa.

Toimintapätevyys on kaikkien edellä mainittujen kompetenssien yhdessä muodostama kokonaisuus. Se, kuinka mikäkin osaamisen alue ammattihenkilössä yhdistyy, riippuu työntekijän persoonasta sekä luovassa suhtautumisessa työn kehittämiseen ja uusien ideoiden toteuttamiseen. Madsenin kukan terälehtien nivoutuessa yhteen muodostuu toiminnallinen, reflektiivinen asiantuntijuus. (Kylén n.d.)

3.2 Korkeakoulutuksen oppimistavoitteet

European Qualifications Framework (EQF) sopi Bolognan prosessin tuloksena Lissabonissa sopimuksen, jonka tavoitteena oli yhtenäistää jäsenmaiden korkeakoulujen opetussuunnitelmat vuoteen 2010 mennessä. Tämä tarkoitti muun muassa alojen osaamistason tunnistamisen ja vertailtavuuden helpottamista sekä lisäsi joustavuutta

opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuuteen maiden välillä. Tavoitteena oli eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukyvyyn ja houkuttelevuuden lisääminen, eurooppalaisen korkeakoulutusalueen luominen. Strategiana oli yhdenmukaistaa tutkintorakenteita ja kehittää laadunhallintaa. Komissio on eritellyt kahdeksan osaamisen tasoa, joilla ohjataan tiedon, osaamistason sekä kompetenssien yhteneväisyyttä jäsenmaiden ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. (Bolognan prosessi n.d.; Learning Opportunities and Qualifications in Europe n.d.; Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisessa ammattikorkeakouluissa 2010: 3.)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto eli ARENE ry toteutti Bolognan prosessia mukailevan koulutusohjelmanprojektin 1.4.2009–30.4.2010. Projekti oli opetusministeriön rahoittama ja sen lähtökohtana oli yhtenäistää ja selkeyttää koulutusohjelmarakenteita sekä nimikkeitä. Lisäksi projekti tuotti toimenpide-ehdotuksia tulevaisuuden ammattikorkeakoulutuksen muodoista ja malleista. Tutkintorakenteiden yhtenäistämällä taataan niin kouluttautujan kuin kouluttajan ja työnantajan laadun takeita ammatillisen osaamisen kysymyksissä. Projektin loppuraportissa on eriteltynä ammattikorkeakoulutuksen eri oppialojen kehittämistarpeet. Sosiaalialan kehittämissuunnitelman esityksessä ei ehdotettu muutoksia sosiaalialan koulutusohjelmissä eikä sosiaali- ja terveysalan yhteisissä koulutusohjelmissä. (Koulutusohjelmanprojekti 2009–2010.) Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalialan korkeakoulutetulta edellytetyt pätevyyden kompetenssit ovat valtakunnallisesti samat oppilaitoksesta riippumatta. Ammattikorkeakoululain (351/2003) § 4 mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin sekä ammatillisiin asiantuntijatehtäviin perustuvaa korkeakouluopetusta.

Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -koulutuksen opetussuunnitelman mukaisen 4. harjoittelun oppimistavoitteena on, että opiskelija suunnittelee ja toteuttaa harjoittelunsa oman ammatillisen erityisosaamisena kehittymishaasteet huomioiden. Hän vahvistuu ammatillisessa osaamisessa. Tavoitteena on myös, että opiskelija edistää toiminnallaan oikeudenmukaisuutta, ihmisoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja kestävästä kehitystä. (Sosiaalialan koulutusohjelma 2011.)

Sosionomiksi opiskeleva valitsee itse harjoittelupaikan neljänteen työelämäharjoitteluun. Hän voi valita joko yhden tai useamman paikan oman mieltymyksensä, ammatillisen kasvunsa ja erityisosaamisensa perusteella. Oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet,

yhdenvertaisuus ja kestävä kehitys ovat tärkeitä missä tahansa työssä, mutta erityisesti sosiaalialan työssä. Seuraavassa kappaleessa perehdymme näihin tärkeisiin käsitteisiin ja kerromme, miten nämä piirteet näkyvät lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa.

3.2.1 Sosionomi oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäjänä

Oikeudenmukaisuudesta on kirjattu Suomen perustuslain 2. lukuun. Sen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan ja lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. (Perustuslaki 731/1999 6 §.) YK:n kestävän kehityksen raportin Agenda 21:n mukaan ihmisoikeudet voidaan tiivistää kolmeen päämäärään: (1) ihmisen oikeuteen säälliseen elämään, (2) yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen sekä (3) osallisuuteen yhteiseen päätöksentekoon (Griessler – Littig 2005).

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta pyrkii siihen, että lapsi kohdataan yksilönä. Jokainen lapsi on erilaisessa perhe- ja elämäntilanteessa ja lapsen yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon. Toiminnassa tämä on huomioitu siten, että kullakin lapsella on oma nimetty tukihenkilö, vaikka varsinainen toiminta tapahtuukin ryhmässä. Tukihenkilö vastaa yhteistyöstä perheen kanssa ja on lapselle ensisijainen tuki ja turva toiminnassa. Tukihenkilön tulee myös aistia lapsen tunnetiloja ja tukea häntä toimintaan osallistumisessa. Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan lähtökohtana on se, että jokainen lapsi on arvokas ja jokaisen mielipiteitä kuullaan. Tukihenkilönä toimiva tuleva sosionomi voi edistää oikeudenmukaisuutta kohtelemalla kaikkia lapsia yksilöinä ja olla suosimatta tai hyljeksimättä ketään millään perusteella. Jokaisella lapsella on lisäksi toiminnan alussa kirjoitetut yksilölliset tavoitteensa toiminnan suhteen. Toimintaan pyritään ottamaan mukaan lapsia, joiden katsotaan hyötyvän juurikin ryhmämuotoisesta toiminnasta.

Toimintaa suunniteltaessa sosionomiopiskelijan on otettava huomioon, että mikään toiminta ei ole lasta syrjivää. Esimerkiksi hyvin urheilupainotteinen toiminta ei välttämättä ole mielekäs vähemmän urheilusta pitävälle lapselle. Toiminnan sopimattomuus lapselle saattaa aiheuttaa myös ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä ryhmän muiden lasten kesken tai vaikuttaa lapsen mielenkiintoon osallistua tukiryhmän kokoontumisiin. Yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden nimissä toiminta tulee suunnitella kaikkia lapsia huomioivaksi. Toimintaa suunniteltaessa on otettava huomi-

oon myös lasten ikä ja eri ikätasolle soveltuva toiminta sekä se, kuinka eri-ikäiset lapset toimivat yhdessä. Ihanteellinen ryhmä olisi homogeeninen, eli siinä olisi samaa sukupuolta olevia ja mahdollisimman samanikäisiä lapsia. Lasten erilaisuus ei kuitenkaan ole este toiminnalle, mutta se saattaa esittäytyä haasteena toiminnan suunnittelussa sekä ryhmän muotoutumisessa toimivaksi kokonaisuudeksi.

3.2.2 Sosionomi ihmisoikeuksien ja kestävän kehityksen edistäjänä

YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 3. artiklassa on kirjattuna, että jokaisella yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948). Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta on vapaaehtoinen lastensuojelun avopalveluiden tukitoimi. Toimintaan osallistumisen vaivattomuudella yritetään saada asiakasperheet sitoutumaan toimintaan. Vaikeassa perhetilanteessa olevat lapset hyötyvät harrastuksista ja ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta antaa heille mahdollisuuden "olla lapsi" edes pienen hetken viikosta ja olla huolehtimatta kotiasioista. Toiminta on vastuullisesti järjestettyä. Toiminnasta vastaa viime kädessä Helsingin Sosiaalivirasto, lisäksi opiskelijat ovat allekirjoittaneet virallisen tukihenkilösopimuksen. Toiminnassa on tärkeää, että jokainen lapsi tuntee itsensä arvostetuksi, tärkeäksi ja että hänellä on turvallinen olo.

Lasten oikeuksien yleissopimuksen 31. artiklassa otetaan kantaa lapsen oikeuteen lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin (Yleissopimus lasten oikeuksista 1989). Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta vastaa hyvin näihin tarpeisiin. Toiminnan kautta voidaan taata lapselle hänen ikä- ja kehitystasolleen sopivaa toimintaa. Toimintaa, jossa lapsi voi olla lapsi ilman ylimääräisiä velvoitteita. Sosionomiopiskelijat suunnittelevat ryhmässä tapahtuvan toiminnan ja tavoitteena on järjestää monipuolista toimintaa lasten toiveet ja tarpeet huomioiden. Kulttuuriin ja taiteisiin tutustuminen tulee esille myös lasten toiveissa. Toiminnan puitteissa on käyty muun muassa katsomassa talvisirkusta, vierailtu Luonnontieteellisessä museossa ja tutustuttu trooppisiin eläimiin. Opiskelijoiden vastuulla on järjestää monipuolista ja mukavaa toimintaa.

Kestävän kehityksen ensimmäinen virallinen määritelmä on vuodelta 1988 ja sen mukaan kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka tyydyttää nykyisten sukupolvien tarpeet vaarantamatta kuitenkaan tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeen-

sa (Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio: Yhteinen tulevaisuutemme 1988). Tuohon aikaan kestävä kehitys nähtiin enimmäkseen taloudellisena toimintana ja luonnonvarojen säästämiseen liittyvänä käsitteenä. Vuonna 2002 YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa Johannesburgissa sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys nousivat vahvasti esille. (Rohweder 2008.) Ympäristöministeriö on myös nostanut sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden tärkeäksi omissa julkaisuissaan. Sen mukaan sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa keskeisenä kysymyksenä on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle. Haasteina ovat jatkuva väestönkasvu, köyhyys, ruoka- ja terveydenhuolto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen. (Mitä on kestävä kehitys 2013.)

Ryhmämuotoiseen tukihenkilötoimintaan osallistuvat lapset ovat perheistä, joilla on lastensuojelun asiakkuus. Lapsen elämässä on siis tekijöitä, jotka vaarantavat lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Kun lapsi osallistuu toimintaan, hän tutustuu muihin lapsiin ja perheen ulkopuolisiin turvallisiin aikuisiin. Toiminnan avulla voidaan vaikuttaa lapsen valmiuksiin toimia yhteiskunnassa esimerkiksi tietoa lisäämällä, sosiaalisten taitojen turvallisella harjoittelulla, hyvällä kokemuksella ryhmään osallistumisesta ja mukavilla muistoilla. Verrattuna tukihenkilötoimintaan sen nykyisessä muodossa, ryhmämuotoinen toiminta on myös taloudellisesti kannattavampaa ja tukee kestävästä kehitystä, sillä toiminta toteutetaan opiskelijoiden työpanoksella, jolloin Sosiaali- ja terveysvirasto ei maksa toimijoille erillisiä tukihenkilöpalkkioita.

Haluamme osaltamme olla tukemassa kestävästä kehitystä, joka tässä tapauksessa ilmenee tiedon ja asiantuntijuuden välittämisenä eteenpäin. Kansallisen kestävän kehityksen strategiassa kehoitetaan kehittymään tietämys- ja innovaatioyhteiskunnaksi, jossa hyödynnetään osaamista, luodaan hyvinvointia ja osallisuutta tukevia pitkän tähtäimen menetelmiä ja siirretään näiden alojen osaamista sukupolvelta toiselle (Kohti kestäviä valintoja 2006; Pohjola – Särkelä 2011: 17). Luomamme esite toimii hyvin siis myös vastaamaan sosiaalisesti kestävän kehityksen vaatimuksiin.

3.3 Oppimisen muodot ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa

Lastensuojelun ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan ohjaajana toimiminen vahvistaa tulevan sosionomin ammatillista kasvua myös muilla tavoin kuin mitä Metropolia Ammattikorkeakoulun 4. harjoittelun tavoitteisiin on kirjattu. Muun muassa ammattieettiset periaatteet ja ryhmän toimintaan liittyvät näkökulmat ovat tällaisia. Olemme tässä kap-

paleessa ottaneet esimerkeiksi myös kontekstuaalisen oppimisen ja dialogioppimisen pienryhmässä. Kontekstuaalisuudella tarkoitetaan tilanne- ja ympäristösidonnaisuutta. (Janhonen – Vanhanen-Nuutinen 2005: 36–38.) Tällä tarkoitetaan sitä, että opittava asia on sidoksissa käytännön tilanteisiin ja ympäristöihin. Dialogioppimisella tarkoitetaan vuorovaikutuksellista oppimista kokemuksista ja toimintatavoista keskustellen. (Huhmarniemi 2003.)

Yli-Nisulan ja Wallinin (2011) opinnäytetyönään tekemässä tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka sosionomin ammatillinen kasvu ja osaaminen kehittyvät lastensuojelun harjoittelussa ja kuinka sitä edeltävät orientoivat opinnot sekä sosiaalipedagogiset opinnot tukevat tätä. Tutkimuksessa ilmeni muun muassa, että teoretietoista on huomattavaa hyötyä työn toteuttamisessa. Työskentelyä edeltänyt opiskelu auttoi näkemään lastensuojelutyön lakiin perustuvana toimintana. Kytökset teorian ja käytännön toiminnan välillä herättivät opiskelijoissa oivalluksia ja auttoivat perustelemaan työn luonnetta ja merkitystä. Työkokemukset vastaavasti lisäsivät teorian ymmärrystä. Nämä nähtiin hyvinä asioina myös itsereflektion kannalta. Niin tutkimukseen osallistuneet sosionomiopiskelijat itse kuin harjoittelua ohjaavat työntekijät olivat arvioineet opiskelijoiden ammatillisen kasvun lisääntyneen huomattavasti harjoittelujakson aikana.

3.3.1 Ammattietiikka ja ryhmän toiminnan edistäminen

Metropolia Ammattikorkeakoulun Harjoittelu 4 – Moninainen sosionomin työ - opintojakson arviointikriteereissä on kiitettävän arvosanan kohdalla maininta siitä, että opiskelija työskentelee erilaisissa tilanteissa ammattieettisten periaatteiden mukaisesti ja toimii ryhmän toimintaa edistäen (Sosiaalialan koulutusohjelma 2011). Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa on toimittava eettisesti. Vaitiolovelvollisuus perheen ja lapsen asioista vaatii opiskelijalta kykyä nähdä asioita ammatillisesti ja toimia vastuullisesti. Vaitiolovelvollisuus ei kuitenkaan koske ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa toimivien opiskelijoiden keskinäistä keskustelua ja pohdintaa. Näin tuleva sosionomi saa kokemusta tilanteiden läpikäymisestä työyhteisön kesken ja vertaistuen merkityksestä.

Moniammatillinen yhteistyö on myös esillä ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa. Toiminnassa ovat mukana ainakin sosiaalityöntekijä, tukihenkilötoiminnan koordinaattori ja opiskelija sosionomin roolissa. Tällaisessa yhteistyössä tuleva sosionomi pääsee tutustumaan eri ammattilaisten toimintaan ja myös toimimaan heidän kanssaan. Näi-

den yhteistyökumppaneiden lisäksi toiminnassa saattaa päästä tekemisiin myös muun muassa tulkkien, turvakodin työntekijöiden ja leikkipuiston työntekijöiden kanssa. Kaikkia näitä taitoja ja kontakteja sosionomi tarvitsee tulevassa ammatissaan.

Tiimityötaidot kehittyvät toiminnan aikana. Ohjaajaryhmä tekee tiiviisti töitä yhdessä ja käy läpi samat ryhmän kehitysvaiheet kuin lapsiryhmä. Myös vaikeiden vaiheiden vallitessa on kyettävä yhteistyöhön ja toimittava yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Vuorovaikutustaidot, luottamus ja erilaisuuden sieto joutuvat varmasti koetukselle, kuten tulevassa sosionomin työssäkin. Apua opiskelijaryhmän konflikteihin saa myös tukihenkilötoiminnan koordinaattorilta, joka kulkee opiskelijoiden rinnalla toimintaa ohjaavana tahona koko ryhmän keston ajan.

Sosionomiopiskelijat pääsevät ohjaamaan ryhmää, mikä on tärkeä taito missä tahansa sosionomin työssä. Lapsiryhmää tavataan viikoittain ja ryhmää on kyettävä hallitsemaan. On tärkeää ymmärtää ja nähdä ryhmän kehityksen vaiheet ja nähdä myös kiusaamisen ja syrjimyksen merkit ajoissa ja puuttua niihin. Ryhmän ohjaamisessa tarvitaan joustavuutta, johdonmukaisuutta ja lämpöä. Näitä tuleva sosionomi pääsee harjoittelemaan toimintaa ohjatessaan.

3.3.2 Kontekstuaalinen oppiminen

Janhosen ja Vanhanen-Nuutisen (2005: 36–38) mukaan oppiminen edistyy, jos opiskelija osaa yhdistää opittavan asian käytännön toimintaan ja työympäristöön. Tilanne- ja ympäristösidonaisuutta kutsutaan kontekstuaalisuudeksi. Vahva kontekstuaalisuus edellyttää osallistumista käytännön toimintaan, jotta teoria ja käytäntö kohtaavat. Sosiaalialan työn kehittäminen on yksi sosionomilta vaadituista osaamisalueista ja tällaista osaamista syntyy kontekstuaalisuudesta.

Jotta ammattikorkeakoululaissa (351/2003 § 4) asetettu tehtävä toteutuisi, tulee opetuksen olla läheisesti yhteistyössä työelämän kanssa. Metropolia Ammattikorkeakoulun Harjoittelu 4 – Moninainen sosionomin työ -opintojakso toteutetaan yhden lukuvuoden aikana, muun opiskelun ohessa, muutama tunti viikossa. Näin ammattikorkeakoulun opetus ja työelämän harjoittelu kulkevat rinnakkain. Opetuksessa oppimaansa voi heti kokeilla ja soveltaa työharjoittelussa ja työharjoittelussa esille tulleita asioita voi perustella teorian tiedon valossa.

Sosiaalialan työn kehittäminen on oltava perusteltavissa niin käytännöllä kuin teoriolla. Teoriatiedon muovautumiseen käytännön toiminnaksi tarvitaan kontekstisidonnaisuutta. Työelämäharjoittelu auttaa määrittämään ammatillisia kvalifikaatioita ja teoritieto puolestaan auttaa toimintatapojen perustelemisessa ja niiden ulkopuolisille jäseny-neessä ilmaisemisessa. (Ranne 2005: 15.) Kontekstuaalisesta oppimisesta hyötyvät eniten ne, jotka oppivat muutenkin tekemällä tai muilta oppimalla. Lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa voi oppia muun muassa lastensuojeluproses-sista, ryhmän ohjauksesta, moniammatillisesta yhteistyöstä, perheiden kanssa tehtävistä työstä ja työyhteisötaidoista käytännön toimintaa toteuttamalla.

3.3.3 Dialogioppiminen pienryhmässä

Lastensuojelun ryhmämuotoiseen tukihenkilötoimintaan kuuluu myös, että ohjaajaopis-kelijat tapaavat harjoittelun ohjaajaa säännöllisesti toiminnan aikana. Tapaamisten tar-koituksena on keskustella ryhmän toiminnasta ja lapsista sekä reflektoida omaa toiminta-a. Tapaamiset toteutetaan keskustelelevassa ilmapiirissä.

Dialogioppimiselle on tunnusomaista se, että osallistujat voivat nostaa esiin vaihtoehtoisia näkökulmia tarkastelun kohteesta pelkäämättä tulevansa arvostelluksi, tuomituksi tai torjutuksi (Huhmarniemi 2003). Tavoitteena on muokata yhteistä kohdetta ja luoda sille vaihtoehtoisia, perusteltuja ratkaisuja. Dialogioppimisen vaiheita voi verrata ryhmän kehitysvaiheisiin, eli se etenee kohteliaisuuksien ja kuohunnan kautta tavoitteelli-seen tulosten tekemiseen. (Janhonen – Vanhanen-Nuutinen 2005: 47.)

Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan tapaamisissa tuodaan esille ongelmakohtia ja niihin etsitään ratkaisuja yhdessä. Tarkoitus ei ole se, että jonkun ehdotus voittaa, vaan että asioista keskustellaan ja muokataan toimintaa tarvittaessa. Sosionomiopiskelija voi tässä harjoitella asioiden esille tuomista ammatillisesti. Tällöin asioita pitää perustella, eikä pelkästään oma käsitys tai tunne asioista ole riittävä. Tuleva sosionomi pääsee käyttämään ja kehittämään myös keskustelutaitojaan. Hän voi heittäytyä mukaan kes-kusteluun sekä parantaa kuuntelutaitojaan. Parhaimmillaan opiskelijaryhmä voi luoda erittäin toimivan, tehokkaan ja luottamuksellisen tiimin.

Toiminnan monimuotoisuuden, toimintaympäristön sekä ajallisen rasiitteen vuoksi toi-minta ryhmässä voi olla aika ajoin haasteellista. Oma asennoituminen ryhmätyöskente-lyyn on tärkeää ja vastuu omasta ja ryhmän hyvinvoinnista korostuu. Tämä on yksi

erittäin suuri oppimiskohde sosionomiopiskelijalle, joka päättää suorittaa työelämäharjoittelunsa lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa. Toisaalta ryhmässä toimiminen on myös arvokas voimavara. Ryhmää voi ja pitää hyödyntää esimerkiksi vertaistukena, mikä tekee ryhmässä toimimisesta opiskelijalle mieluisaa ja turvallista.

Dialogioppimista tapahtuu ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa tuettavan ja tukihenkilön välisenä, opiskelijoiden keskinäisenä sekä opiskelijaryhmän että toimintaa ohjaavan koordinaattorin välisenä vuorovaikutuksena. Kasvatuksellinen eli sosiaalipedagoginen työote on luonteeltaan dialektista ja se muodostuu subjektiivisesta todellisuuden tulkinnasta sekä objektiivisesta tiedon, historian ja kulttuurin tulkinnasta. Dialogin seurauksena tapahtuu jakamista, kohtaamista ja toiseksi tuleamista. Dialogioppiminen on onnistunutta, kun siihen osallistuneet osapuolet eivät enää dialogin jälkeen ole samoja, kuin ennen sitä. Dialogioppiminen tukee opiskelijan ammatillisen kasvun prosessia. (Ranne 2005: 15–16.)

3.3.4 Opiskelijan ammatillinen kasvu ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa

Ammattikorkeakoululain § 4 (351/2003) määritelmän mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on yksilön ammatillisen kasvun tukeminen, työelämää ja aluekehitystä tukeva ja elinkeinorakenteen huomioon ottava soveltava tutkimus- ja kehitystyön osaaminen. Ammattikorkeakoulun tulee tarjota sosionomiopiskelijalle tiedolliset ja taidolliset valmiudet sosiaalialan asiantuntijatehtäviin, kehittämistyöhön ja yrittäjyyteen. Työelämäharjoittelun tulee olla vähintään 30 opintopisteen laajuinen. Vahva menetelmällinen ja sisällöllinen osaaminen on osana korkeakoulutuksen oppimistavoitteita. Asiakastyön arjessa mukana oleminen on etenkin sosiaalialan työssä olennaista. (Ranne – Rouhiainen-Valo 2005: 27.) Ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa tapahtuu opiskelijan jatkuvaa ammatillista kasvua itsereflektion kautta. Koska toiminta on muodoltaan vielä suhteellisen käyttämätöntä tai ainakin laajuudeltaan vain tietyille alueille suuntautunutta, voidaan tässä nähdä sosiaalialan työn kehittämisen kohde. Toiminnassa menetelmällinen osaaminen painottuu ja kukin opiskelija tekee sen sisällön omalla persoonallaan ja ryhmänä näköisekseen.

Konstruktivistisella oppimiskäsityksellä tarkoitetaan omiin kokemuksiin perustuvaa tietopohjaa, uuden oppiminen rakentuu aina vanhan tiedon päälle, siitä näkökulmasta suuntautuen ja siihen linkittyen. Oppimista voidaan nähdä tapahtuvan itsenäisesti sekä

vuorovaikutuksessa. Kullakin ihmisellä on erilaista elämäkokemusta, uskomuksia ja ennako-odotuksia, joiden varaan luomme merkityksiä. Sosiaalisella konstruktivismilla tarkoitetaan yhteisiin tehtäviin osallistumista ja niiden pohtimista. (Ranne – Rouhiainen-Valo 2005: 27.) Ryhmätoiminnassa korostuu etenkin vuorovaikutuksessa saatu oppiminen. Ryhmä voi toimia vahvuutena, mikäli opiskelija osaa hyödyntää toisten erilaista osaamista ja mahdollisesti sitä kautta oppia itsekin uusien toiminnan tai suhtautumisen tapoja. Kukin opiskelija on yksilö ja kunkin käsitykset toiminnan eettisyydestä tai parhaasta mahdollisesta sosiaalipedagogisesta työotteesta voivat vaihdella. Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden kasvaa ammatillisesti oman reflektiivisen pohdinnan sekä itsearviointin kautta ja palautetta hyödyntämällä.

Kuten kaikessa vertaistoiminnassa, ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa ohjaajaopiskelijat ovat keskenään vertaisia. Yksi vertaistoiminnan vahvuuksista on se, että vertaiset toimivat niin sanottuina ”peleinä” toisilleen. Oma toimintaansa tulee peilattua toisten toiminnasta sekä palautteesta ja tätä kautta tapahtuu oppimista. Ryhmätoiminnassa kehittyy kyky ymmärtää erilaisia elämäntilanteita, soveltaa ja ottaa käyttöön uusia ammatillisia toimintatapoja ja ajattelumalleja sekä yhteisten arvojen mukaan toimimista tai kriittistä reflektiota vallitsevia rakenteita kohtaan (Ranne – Rouhiainen-Valo 2005: 30). Yhtenä haasteena ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa ovat nopeasti muuttuvat ja yllättävätkin tilanteet lasten kanssa. Tärkeää on sopia ja sisäistää yhteiset pelisäännöt, joiden takana jokaisen ohjaajan on seistävä, vastasivat ne hänen omia arvojaan tai eivät. Lapset reagoivat herkästi epäohjon mukaisuuksiin, minkä vuoksi yhteisesti sovituista säännöistä kiinni pitäminen luo lapsille turvallisuudentunnetta ja auttaa myös ohjaajia toimimaan paremmin yhtenäisenä tiiminä.

Ihmiselle on tärkeää elämän ja työn merkityksen ja mielekkyyden etsiminen. Nämä ovat ammatillisen kasvun kiintopisteitä. Asiakkaan kohtaaminen ja kiinnostus hänen elämäntilannettaan kohtaan voi olla jollekulle mielekäs ja kasvattava kokemus. Ammatillisen kasvun kannalta erityisen tärkeää on reflektiivinen työote: oma elämäkokemus, ajatukset ja tunteet, näiden tunnistaminen ja tunnustaminen. Ammatillinen kasvu on sitä että osataan erottaa, mikä nousee omasta elämäkokemuksesta ja mikä asiakkaan. (Kaljonen 2005: 24–25.) Lastensuojelutyö on jo pelkästään sanana tunteita ja ennakkoluuloja herättävä. Opiskelijan olisi hyvä olla tietoinen omista ennakkoluuloistaan kyseistä toimialaa sekä mahdollisesti myös asiakkaita kohtaan. Perspektiivin laajeneminen ja kokonaisuuden hahmottaminen auttaa omassa ammatillisessa toiminnassa ja asioiden käsittelyssä. Ryhmää voi hyödyntää myös tässä, avoin keskustelu ja

vertaistuki ovat ryhmämuotoisessa toiminnassa tärkeitä, mahdollisuus siihen on kokoajan olemassa ja se myös kannattaa hyödyntää.

Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan tarkoitus on tarjota lastensuojelulapsille mielekkäitä ja positiivisia kokemuksia, irtiottoa arjesta. Usko asiakkaaseen ja asiakkaan mahdollisuuksiin on ehdottoman tärkeää sosiaalialan ammattilaiselle. Lasten onnistumiset ja innostumiset tuottavat iloa myös ohjaajille. Onnistuminen ryhmänä, esimerkiksi hyvin toteutettu toimintakerta, kasvattaa ohjaajien yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä on yksi ryhmätoiminnan vahvuuksista ja tekee yhdessä toimimisesta mielekkäämpää.

4 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Aloitimme opinnäytetyömme marraskuussa 2013 ja opinnäytetyömme valmistui marraskuussa 2014. Seuraavaksi kerromme opinnäytetyömme prosessista ja vaiheista.

4.1 Kehittämiskohteen nouseminen työelämän tarpeista

Idea opinnäytetyömme aiheeseen lähti harjoittelupaikastamme Helsingin Sosiaali- ja terveysviraston lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa. Olimme molemmat pitäneet kyseisestä työelämäharjoittelusta ja halusimme olla mukana kehittämässä toimintaa. Tapasimme melko pian opinnäytetyön aihealueen valittuamme Helsingin Sosiaali- ja terveysvirastolta lastensuojelun tukihenkilötoiminnan koordinaattorin Piia Vanhatalon, joka toimi kyseisen neljännen harjoittelun työelämäohjaajanamme. Piia oli valmis ja innokas toimimaan opinnäytetyömme ohjaajana ja työelämäkontaktinamme. Heti alkuun hän toi esille, että ryhmämuotoisesta tukihenkilötoiminnasta ei ole vielä mitään kirjallista tuotosta, edes toiminnan mallia ei ole vielä kuvattu missään. Alkuperäisenä ideana oli, että olisimme kuvanneet ensin toiminnan mallin asiantuntija-haastattelun ja kirjallisuuden perusteella ja sitten olisimme haastatelleet mukana olleita opiskelijoita ja tarkastelleet heidän ammatillista kasvua harjoittelun aikana. Meidän tuli kuitenkin rajata aihettamme rajusti. Aihe osittain rajautui myös itsestään, sillä aiheesta ei ollut olemassa mitään kirjallista, mihin olisimme opinnäytetyömme perustaneet ja koko toiminnan kuvaus olisi näin ollen perustunut ainoastaan asiantuntijahaastatteluihin sekä toiminnan viitekehyksiin.

Tukihenkilötoiminnan koordinaattori Piia Vanhatalo toi esille myös sellaisen kehityskohteen, että on ollut vaikeaa saada opiskelijoita mukaan toimintaan. Sama kehittämiskohde nousi esille tehdessämme asiantuntijahaastattelua toimintaa alunperin Lahdessa ohjanneelta Heli Lehtiseltä. Yhteistyö korkeakoulujen kanssa ei ole vielä Helsingissä muuttunut sujuvaksi, eikä työkaluja siihen ole. Keskustelun aikana meille heräsi idea esitteestä, jolla olisi tarkoitus jakaa informaatiota ja innostaa opiskelijoita mukaan toimintaan. Tukihenkilötoiminnan koordinaattori piti ideaa hyvänä, mutta toivoi myös, että toiminnan malli tulisi esille opinnäytetyön kirjallisessa osiossa. Osasyynä siihen, ettei opiskelijoiden toimintaan mukaan saanti ole Helsingissä ollut vielä sujuvaa, on ollut siinä, että vastuu siitä on langennut täysin muutenkin kiireisen tukihenkilökoordinaattorin harteille. Lahdessa toimintaa on aiemmin saatu jatkumaan sillä, että aina edellisen vuoden opiskelijat rekrytoivat ja innostavat toimintaan uusia opiskelijoita. Tämä on koettu osittain toimivana toimintamallina, mutta konkreettinen työväline siihen vielä puuttuu. Tuottamallamme esitteellä saisimme levitettyä sanaa mahdollisesti vielä laajemmalle joukolle. Tietoisuus asiasta voisi näin ollen myös lisätä kiinnostusta toimintaan. Opinnäytetyöprosessimme aikana on lisäksi käynyt niin onnekaasti, että tukihenkilötoiminnan koordinaattori on saanut työparin, mikä osaltaan mahdollistaa ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan laajentamista, sillä nyt kouluttajia/ ohjaajia on entisen yhden sijasta kaksi.

Teoreettisen viitekehyksen valitseminen tuotti vaikeuksia. Olisimme voineet valita innostamisen ja motivoinnin, jotka ovat esitteen tavoitteena, mutta halusimme säilyttää mukana myös alkuperäisen ideamme opiskelijan ammatillisen kasvun kuvaamisesta. Päädyimme siihen, että lähdemme harjoittelun tavoitteiden kautta kuvaamaan, millaista hyötyä opiskelijalle on osallistumisesta toimintaan harjoittelunsa aikana. Näin me perustelemme opiskelijoille ja oppilaitoksille sitä, miksi toimintaan osallistuminen kannattaa ja miten opiskelija siitä hyötyy.

Teimme asiantuntijahaastattelun toiminnan alkulähteen selvittämiseksi. Tavoitimme toiminnan ensi vuosilta mukana olleen työntekijän Heli Lehtisen ja kyselimme häneltä toiminnasta. Kysyimme myös suoraan esitteen tekemiseen liittyviä kysymyksiä.

Päätimme tehdä opinnäytetyönämme lastensuojelun ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan kirjallisen kuvauksen lisäksi esitteen lastensuojelun ryhmämuotoisesta tukihenkilötoiminnasta, sillä työelämäkontaktimme pyysi meiltä apua toiminnan markkinoinnissa. Pyörittelimme ajatusta opaslehtisen kirjoittamisesta, mutta koska opinnäytetyömme

kirjallinen osuus jo toimii toiminnan kuvauksen välineenä, päädyimme tekemään mainosmaisen, mutta sisällöltään myös informatiivisen esitteen, jolla tavoitetaan mahdollisimman suuri opiskelijajoukko. Esite markkinoinnin välineenä on toimiva siitä syystä, että se voidaan antaa suoraan käteen asiasta kiinnostuneelle (Seppälä 2010: 20).

Syyskuussa jatkoimme opinnäytetyömme kirjallisen osion työstämistä. Laitoimme muuttaman kerran koko sisällysluettelon uusiksi, jotta asia etenisi loogisesti. Lisäksi tarkastutimme vielä viimeisen kerran työmme opinnäytetyön ohjaavalla opettajalla ennen lopullista palautusta. Opinnäytetyömme viimeisteltiin marraskuun alussa 2014.

4.2 Esitteen sisällön suunnittelu

Teimme Internet-lomakkeen (Liite 1) jonka lähetimme osalle viime vuosina toiminnassa mukana olleista Metropolian opiskelijoista. Lomakkeessa kysyimme kokemuksia toiminnasta, ohjauksesta ja siitä, mitä opiskelijan olisi hyvä tietää toiminnasta ennen siihen sitoutumista. Lähetimme e-lomakkeen yhteensä viidelle aiemmin toimintaan osallistuneelle opiskelijalle, joista vastauksen palautti kolme. Lisäksi meillä on oma käsityksemme toiminnasta, jonka perusteella esitettä on myös mahdollista koota. Vastauksissa korostui samankaltaisia asioita, mutta myös eri vuosina ryhmiin osallistuneiden vastaukset erosivat hieman toisistaan sen perusteella, minkälaisia onnistumisen kokemuksia ja haasteita ryhmä oli matkallaan kohdannut.

Tärkeänä asiana korostui kaikissa vastauksissa mainittu hyvä ja asiantunteva ohjaus, jota oli tarjolla riittävästi ja ohjaustapaamisten lisäksi myös tarvittaessa esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Ohjauksesta mainittiin lisäksi sen reflektiivisyys ja mahdollisuus käsitellä omaa oppimista ja tunteita ryhmässä. Tästä johtuen opiskelijat kokivat pärjänneensä ryhmänä koko harjoittelun ajan, vaikkei se aina ollutkaan helppoa. Mahdollisuus vertaistukeen koettiin hyvänä asiana. Ryhmätyötaitojen tärkeys ja niiden oppiminen kävi ilmi myös kaikista saamistamme vastauksista. Osa koki että ryhmä oli toiminut hyvin, kun taas osa koki, että ryhmän paikoittainen toimimattomuus toimi hyvänä oppimiskokemuksena toiminnan suunnittelun sekä oman ammatillisuuden kehittämisessä.

Oman ammatillisuuden kehittyminen huomattiin lisäksi tilanteissa, joissa lapset eivät aina käyttäytyneet ryhmässä hyvin. Lasten oireilu ja haasteelliset tilanteet lasten kanssa koettiin kuitenkin oppimiskokemuksina rakentavina ammatillisina kokemuksina ja

parissa vastauksessa todettiin, että juuri näissä tilanteissa huomasi työskentelevän lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Eräs vastaaja totesi, että toiminnassa tarvitaan hyviä hermoja. Yhdessä vastauksista puolestaan mainittiin, että harjoittelu on ollut niin kivaa, ettei aina ole edes muistanut tehneensä työtä.

Muita vastauksissa esille tulleita asioita oli harjoittelun itsenäisyys. Harjoittelu suoritetaan lähes kokonaisuudessaan vain opiskelijaryhmän kesken, harjoittelun ohjaaja ei osallistu ryhmän tapaamisiin alku- ja lopputapaamista lukuun ottamatta. Itsenäisessä työskentelyssä opittiin paljon lastensuojelusta, toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, budjetoinnista jne. Ammatillinen varmuus kasvoi vuoden aikana silminnähden, mutta toimintaan ja sen suunnitteluun käytetty aika tuntui kaikista suurelta sitoumukselta. Hyvänä asiana kuitenkin katsottiin, että harjoitteluun vaadittavat tunnit saa suoritettua kerralla, yhdessä paikassa ja opintopisteet saadaan näin ollen suhteellisen helposti.

Tärkeää opiskelijoille oli myös tuettavien lasten hyvinvointi. Opiskelijoista tuntui mukavalta olla lapselle turvallisena aikuisena ja mahdollisuus tarjota lapselle mukavia kokemuksia, joita hän ei välttämättä muuten pääsisi kokemaan. Osalla lapsista oli ollut vaikeuksia saada ystäviä, joten ryhmässä toimiminen nähtiin myös mahdollisuutena luoda uusia ystävyysuhteita – niin lasten kuin aikuisten kesken. Lasten ilo ja palaute oli opiskelijoiden mielestä arvokasta. Ohjaajien mielestä oli myös mukava päästä tekemään ”lasten juttuja” ja tuntea itsensä lasten kaveriksi, mutta samalla muistettiin olla aikuisia tilanteen sitä vaatiessa. Vastuun jakautuminen koettiin hyvänä asiana, sillä toimintaa ei tarvinnut perua yhden aikuisen sairastuttua. Vastuun jakautuminen koettiin sekä turvallisena, mutta myös haasteena oppia suhtautumaan kompromisseihin ja kuulemaan toisia.

Saamamme vastaukset olivat mielestämme kattava ja riittävän monipuolinen katsaus toimintaan ja pystyimme hyödyntämään näkökulmia tekemässämme esitteessä. Esitteen sisältö muodostuikin suureksi osaksi saamiemme vastausten ympärille. Koska halusimme sisällyttää esitteeseen myös informatiivisen osuuden, esittelimme esitteessä toiminnan lyhyesti ja lisäsimme esitteeseen Sosiaali- ja terveystieteiden lastensuojelun tukihenkilötoiminnan yhteystiedot toiminnasta kiinnostuneille sekä viittauksen opinäytetyömme kirjalliseen osioon, jossa toiminta on laajemmin kuvattu. Näin ollen opiskelijan on toiminnasta kiinnostuessaan mahdollisuus oma-aloitteisesti hankkia siitä lisää tietoa.

4.3 Esitteen ulkoasun perustelu

Pyysimme taittoapua lopullisen esitteen toteuttamiseksi media-alan koulutuksen saaneelta ulkopuoliselta henkilöltä. Se, kenelle esitteen muokkausoikeudet lopulta jäävät, aiheutti pohdintaa. Esitteen ulkomuodosta päädyimme siihen lopputulokseen, että esite olisi meidän näköisemme, eikä edustaisi Sosiaalivirastoa tai Metropolia Ammattikorkeakoulua. Esitteen muokkausoikeudet pidämme toistaiseksi itsellämme. Lisäksi pyysimme vuoden 2013–2014 tukiryhmäläisten huoltajilta suostumusta ryhmän lasten valokuvausta varten, mikäli olisimme halunneet näitä kuvia esitteeseemme. Emme kuitenkaan hyödyntäneet tätä mahdollisuutta, yksinkertaisesti siitä syystä, että valokuvien käyttö olisi aiheuttanut jälleen monta uutta pohdittavaa asiaa, niin eettisesti kuin käytännöllisestikin katsoen. Piirsimme itse kuvia, joita voimme käyttää vapaasti, sillä näin ollen meillä on niihin kaikki tekijänoikeudet.

Esitettä suunnitellessamme perehdyimme hieman markkinointiin sekä siihen, millainen on hyvä esite. Pyrimme esitteellämme lisäämään kiinnostusta lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa kohtaan, joten esitteen ulkomuodon on oltava riittävän mielenkiintoinen, jotta opiskelijat tarttuisivat siihen ja jaksaisivat perehtyä siihen myös sisällöllisesti ja sisällön ymmärtäen. Mietimme, mitä haluamme esitteemme viestivän ja kuinka saamme kohdeyleisön kiinnostumaan siitä ja kuinka esitteestä saadaan helposti lähestyttävän näköinen.

Esitteellä luodaan mielikuvia. Hyvä esite palvelee sitä tarkoitusta, minkä vuoksi se on luotu. Esitteen ulkomuodolle on tärkeää, että se ”henkii elämää”. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esitteen tulee olla silmälle miellyttävä. Miellyttävyyttä lisätään kuvilla ja niiden oikeaoppisella asettelulla. (Seppälä 2010: 12–20.) Oikeaoppinen asettelu noudattaa kultaisen leikkauksen kaavaa. Kultainen leikkaus on kuvataiteiden ja sommittelun käytetyin muoto ja se tarkoittaa kuva-alan jakamista vaakasuorassa kolmeen ja pystysuunnassa kahteen osaan siten, että osien suhde toisiinsa nähden on 2:3 (Digikuvaus 2010). Kuvassa, tai tässä tapauksessa esitteessä, pyritään sijoittamaan kohteet näihin leikkaukspisteisiin. Tekemässämme esitteessä sijoitimme kuvan kultaiseen leikkaukseen ja tekstit sitä ympäröimään. Visuaalinen suunnittelu on tärkeää, sillä se vaikuttaa lukijan mielikuvaan esitteessä esiteltävän asian luotettavuudesta (Seppälä 2010: 21).

Näppärä otsikko toimii huomion kiinnittämisen välineenä ja siksi otsikon valinta on tärkeää. Toimiva otsikko sisältää oletuksen siitä, mikä lukijaa voisi kiinnostaa, ei siis suinkaan markkinoitavan yrityksen nimeä. Kuitenkin esitteestä on hyvä käydä nopeasti ilmi, mitä sillä mainostetaan. (Seppälä 2010: 20–21.) Otsikoksemme tuli: *Sinustako tukihenkilö? Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta.*

Emme aio painattaa esitettä, joten materiaalivalintaa meidän ei tarvinnut tehdä. Mikäli joku haluaa esitteen tulostaa, saa sen tehdä itse valitsemalleen paperille. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti haluamme, että esite on käytettävissä sähköisenä, eikä siitä välttämättä tarvitse erillisiä paperiversioita tehdä. Muunsimme alun perin Word-tiedostona tekemämme esitteen vielä pdf-tiedostomuotoon (lyhenne englannin kielen sanoista *Portable Document Format*), jotta se olisi ohjelmistoriippumaton ja helposti siirrettävissä oleva tiedosto ja jotta se säilyisi sen näköisenä, kuin minkälaiseksi sen olemme suunnitelleet.

4.4 Esitteen vaikuttavuuden testaaminen kohderyhmässä

Esite valmistui syyskuun puolivälissä 2014 ja pääsimme heti testaamaan sitä käytännössä. Teimme kyselylomakkeen (Liite 2), jolla halusimme selvittää, onko esitteemme onnistunut tavoitteessaan, eli herättää kiinnostusta opiskelijoista. Pääsimme Metropolia Ammattikorkeakoulun toisen vuoden opiskelijoiden pienryhmätapaamiseen mukaan ja siellä testasimme esitettämme.

Jaoimme 10 esitettä ja 15 arviointilomaketta. Saimme 15 vastausta. Vastauksista kävi ilmi, että kuvien sävyä pitää muuttaa ja kuvien ja tekstin sijoitteluun tulee kiinnittää huomiota. Myös tieto siitä, mistä saa lisäinformaatiota, pitäisi olla selvemmin esillä. Yhtenä arviointilomakkeen kysymyksenä oli, että kiinnostuitko toiminnasta. Noin puolet vastasi kiinnostuneensa, mikä yllätti meidät positiivisesti ja oli merkinä meille siitä, että esitteemme toimii tarkoitustaan vastaten kiinnostuksen herättäjänä.

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta, kuten mikään muukaan sosiaalialan työ- tai harjoittelupaikka, ei ole kaikille opiskelijoille sopiva tai luontainen tapa suorittaa harjoittelua, eivätkä kaikki ole kiinnostuneita lapsista tai lastensuojelusta. Saimme silti erittäin suurta kiinnostusta osaksemme ja kaiken kaikkiaan hyvää sekä rakentavaa palautetta tekemästämme työstä. Näin ollen tulkitsimme esitteemme toimineen ainakin tämän testiryhmän osalta herättämään kiinnostusta lastensuojelun ryh-

mämuotoisesta tukihenkilötoiminnasta. Muokkasimme esitettämme saamiemme vinkkien perusteella ja saimme siitä taas hieman paremman ja kohdeyleisöä puhuttelevamman.

5 Arviointi

Opinnäytetyömme ensimmäisenä tavoitteena oli kuvata lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa. Kuvasimme lastensuojelun ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa asiantuntijahaastatteluiden ja oman kokemuksemme pohjalta. Onnistuimme kuvaamaan toimintaa niin, että uskomme lukijan saavan käsityksen siitä, mitä toiminta on ja mitä siihen liittyy. Annoimme myös täysin ulkopuolisille henkilöille toiminnan kuvauksen luettavaksi ja kysyimme kommentteja siihen. Muutimme muutamaa sanavalintaa ja lauserakenteita, jotta sisällöstä tulisi ymmärrettävämpää myös niille, jotka eivät ole alalla.

Opinnäytetyömme toisena tavoitteena oli luoda työkalu sosionomiksi opiskelevien innostamiseksi mukaan toiminnan ohjaajiksi. Päädyimme tekemään esitteen. Esite on helposti monistettavissa ja jaettavissa. Onnistuimme tekemään esitteestä tiiviin ja ytimekkään. Toiminta on kuvattu lyhyesti ja esite tuo esille ne hyödyt, mitä toimintaan osallistumisesta on sosionomiopiskelijalle. Edellisinä vuosina toimintaan osallistuneiden opiskelijoiden kommentteilla toiminnasta on tarkoitus innostaa opiskelijaa mukaan toimintaan. Testattuamme esitettämme opiskelijaryhmällä, saimme palautteeksi, että juuri puhekuplissa olevat ohjaajien kokemukset olivat parasta antia. Konkreettinen esimerkki tai kosketuspinta aiheeseen auttaa samaistumaan ja kuvittelemaan itsensä mukaan toimintaan. Saimme palautetta jopa alaa opiskelemattomilta henkilöiltä, että kiinnostus toimintaa kohtaan heräsi. Saamamme positiivinen palaute ja työmme jo nyt herättämä kiinnostus enteilee hyvää lastensuojelun tukihenkilötoiminnan tulevaisuuden kannalta.

Esitettä testatessamme meille kävi hyvin selväksi, että toiminnasta kiinnostuneita on paljon. Ongelmana vain on se, ettei tieto ole heitä tavoittanut. Kuinka voisikaan olla kiinnostunut aiheesta, jonka olemassaolosta ei edes tiedä. Tähän työelämästä nouseeseen kehittämistarpeeseen pyrimme opinnäytetyöllämme vastaamaan. Tässä tapauksessa esitteemme tarjoaa kaivatun välineen tiedon lisäämiseen ja opiskelijoiden uteliaisuuden herättelyyn, opinnäytetyömme kirjallinen osio toimii tiedon välittäjänä asiasta enemmän kiinnostuneille. Olemme onnistuneet auttamaan Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tukihenkilötoiminnan kehittämiseen.

viraston tukihenkilötoiminnan koordinaattoria ongelmatilanteessa, jossa oli vaikeaa saada sosionomiksi opiskelevia mukaan toiminnan ohjaajiksi. Toisinaan työssä kuin työssä resurssit ovat niin tiukalla, että aika riittää työn tekemiseen, mutta ei sen kehittämiseen. Olemme näin ollen lisäksi auttaneet työelämäkontaktiamme lastensuojelun avopalvelun kehittämisessä tarjoamalla hänelle työvälineen, jonka avulla tämän toiminnan jatkaminen mahdollistuu ja työn tekeminen helpottuu.

Sosiaalialan työntekijällä on mahdollisuus, mutta myös vastuu, olla ottamassa askelia sosiaalialan kehittämisen suuntaan ja kohti yhteiskunnallista vaikuttamista. Sosiokulttuurinen innostaminen on yksi vaikuttamisen väline, jota sosiaalialalla usein hyödynnetään. (Kurki 2000.) Siitä, onko tekemämme esite – tai voiko esite ylipäättään olla – sosiokulttuurista innostamista, voidaan olla montaa mieltä. Sosiokulttuurinen innostaminen on kasvatuksellinen toimintamuoto, jolla pyritään yhteiskunnan parantamiseen. Sosiokulttuurisella innostamisella katsotaan olevan kolme avainkäsitettä: (1) elämän antaminen eli innostaminen, (2) välittäminen ja ihmisten oma-aloitteisen luovan osallistumisen tukeminen sekä (3) muutos kohti solidaarisempia ja tasavertaisempia asenteita. Sosiokulttuurisen innostamisen kaksi tärkeintä tavoitetta ovat huolestuneisuuden, levottomuuden ja liikehdinnän aiheuttaminen ja niiden kautta itsenäisen toiminnan, aloitteellisuuden ja vastuuntunnon valjastaminen yhteiskunnalliseksi tai yhteisölliseksi toiminnaksi. Toinen tavoite on motivoida, herätellä, vahvistaa ja koordinoida sosiaaliin, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan liittyviä kykyjä ja voimia, joiden olemassaoloa ei välttämättä ole aiemmin tiedostettu. (Kurki 2000.)

Innostamista on ollut aikojen alusta lähtien ja innostajana voi toimia kuka tahansa. Esitteemme itsessään ei ole sosiokulttuurista innostamista, mutta se voi toimia sosiokulttuurisen innostamisen apuvälineenä. Sosiokulttuurinen innostaminen on pitkäkestoinen prosessi, emmekä tästä syystä voi opinnäytetyöhön käytettävissä olevassa ajassa täysin arvioida, olemmeko siinä onnistuneet. Voimme toivoa, että esite toimii tulevaisuudessa opiskelijoiden kiinnostuksen herättäjänä ja että onnistuimme sosiaalialan työn kehittämisessä olemalla mukana kehittämässä ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa ja lisäämässä tietoisuutta siitä.

5.1 Eettisyyden arviointia

Sosiaaliala on rakentunut eettisestä pohdinnasta. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n (2013) Ammattieettisen lautakunnan julkaisemassa Sosi-

aalialan ammattilaisen eettiset ohjeet -oppaassa mainitaan, että yksi ammattimaisuuden tunnusmerkeistä on valmius työkäytäntöjä koskevaan eettiseen pohdintaan. Eettisten ohjeiden tarkoituksena on ohjata ammattilaisten toimintaa ja turvata asiakkaita väärinkäytöksiltä. Sosiaalialan työn tavoitteena puolestaan on hyvän tekeminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys. Eettisyys on lain ohella sosiaalialan työtä ohjaava perusta.

Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan kuvaaminen ja siitä esitteen tekeminen herätti opinnäytetyöprosessimme aikana muutamia eettisiä pohdintoja. Talentia ry:n mukaan ammattieettisyyttä on muun muassa kyky kyseenalaistaa omaa toimintaansa ja päätöksentekoaan. Koska opinnäytetyöllämme on sosiaalialan työelämän kehittämistä tarkoitus, jouduimme kyseenalaistamaan monia siihen liittyviä valintoja. Esimerkkinä tästä on valokuvien käyttö esitteessä. Olimme pyytäneen ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa vuonna 2013–2014 mukana olleiden lasten huoltajilta lupaa käyttää esitteessämme toiminnassa otettuja valokuvia. Kun päätimme, että esite tullaan julkaisemaan verkossa, heräsimme pohtimaan valintamme seurauksia. Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan tavoitteena on luoda lapsille positiivisia kokemuksia, kuitenkin kaikesta hauskuudesta huolimatta kyseessä ovat lastensuojelun asiakkaat. Sosiaalialan työn harjoittelijoina meitä sitoo vaitiolo- sekä salassapitovelvollisuus sekä asiakasta tulee suojata väärinkäytöksiltä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 § 15; Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013). Mietimme, miltä näistä lapsista mahtaisi tuntua muutaman vuoden kuluttua ajatus siitä, että heidän kuviaan on kyseisessä yhteydessä julkaistu. Emme nähneet valokuvien käyttämiselle välttämätöntä tarvetta tai sen tarkoituksenmukaisuutta. Valokuvien pois jättäminen ei vahingoittaisi työtämme millään tavalla eikä niiden käyttö myöskään olisi asiakkaan edun turvaamista. Tällainen eettinen pohdinta johti meidät siihen lopputulokseen, että päätimme valokuvien asemasta piirtää itse kuvat esitteeseen. Näin ollen vältyimme myös tekijänoikeuskysymyksiltä.

Eettisyys on jatkuvasti käynnissä oleva reflektioprosessi ja yhtä oikeaa vastausta tai ohjetta tilanteisiin on mahdotonta antaa tilanteiden luonteen ja niihin vaikuttavien asioiden vuoksi. Useimmiten kyse onkin siitä, mikä tuntuu oikealta ja oikeudenmukaiselta. Oikeudenmukaisen tunteen ja ajattelun lisäksi tarvitaan ammattitaitoa. Ihmisoikeudet ja niiden puolustaminen kuuluvat sosiaalialan ammattilaisen työn perusluonteeseen. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013.) Opinnäytetyössämme olemme esitelleet ihmisoikeuksien toteutumista ryhmämuotoisessa tukihenkilötoimin-

nassa ja olemme perustelleet opiskelijan ammatillista kasvua sekä toimintaa yleisesti ihmisoikeuksien edistämisen näkökulmasta.

Yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta on negatiivisen syrjinnän estäminen. Negatiivista syrjintää voi olla esimerkiksi sukupuoleen, uskontoon, ikään, rotuun, kulttuuriin, kykyihin, fyysisiin ominaisuuksiin, yhteiskunnalliseen tai taloudelliseen asemaan perustuvat kysymykset. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013.) Ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta tarjoaa harrastusmahdollisuuden lastensuojelun asiakasperheille, jotka useasti kuuluvat johonkin edellä mainituista ryhmistä. Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan edistäminen ehkäisee negatiivista syrjintää, sillä se tarjoaa edullisen, matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuden lastensuojelun asiakasperheille, joilla ei muuten välttämättä lapsen harrastuksiin olisi varaa tai mahdollisuuksia. Lisäksi ryhmissä aina sovitaan, ettei toisia saa kiusata tai syrjiä millään tavalla. Väkivallan vastustaminen on sosiaalialan ammattieettistä toimintaa.

Sosiaalialan työkentällä toimivan ammattilaisen eli asiantuntijan tieto ja näkemys ongelmista ja epäkohdista on yhtä merkityksellistä, kuin tutkijoiden myöhemmin tutkima ja todentama tieto. Voimavarojen lisääminen ja ratkaisumallien kehittäminen on välttämätöntä. Osana uusien kehityssuuntien yleistämisessä ja sen tiedon, mitä asiakkaille eli yhteiskunnalle kuuluu, välittäminen päätöksentekijöille on tärkeää. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013.) Yksi ammattieettisistä vaikuttamismahdollisuuksista on osallistuminen tällaiseen kehittämistoimintaan, vuorovaikutukseen työelämän ja opistojen välillä sekä erilaisiin verkostoihin. Tutkiva työote ja kirjallinen tuottaminen ovat yhteiskunnallisen vaikuttamisen väyliä.

6 Pohdinta

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta näyttäytyy meille erittäin arvokkaana ja hyvänä tapana hyödyntää opiskelijoita lastensuojelun avopalveluissa. Tulevaisuudessa sosiaali- ja terveystieteiden resurssit tuskin tulevat kasvamaan, ainakaan lähiaikoina, joten vaihtoehtoisia, edullisia tukitoimia on pakon edessä luotava lisää. Sosionomiopiskelijat ovat tulevia sosiaalialan ammattilaisia. Heillä on jo jonkinlainen pohja sosiaalialan opinnoista ja tärkeää tietoa muun muassa lastensuojelusta ja eettisyydestä. Ohjauksen avulla opiskelijat voivat toimia hyvinkin paljon ammattilaisen tavoin.

Opiskelijat pääsevät lähelle lastensuojelun kenttää ja oppivat käytännössä toimimaan sosiaalialan ammattilaisena.

Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan kokemuksia voisi tutkia tarkemmin haastattelemalla toiminnassa mukana olleita lapsia, ohjaajana toimineita opiskelijoita tai sosiaalityöntekijöitä, joiden asiakkaat ovat osallistuneet toimintaan. Tällä tiedolla voisi selvittää, miten toiminta on koettu, ja sitä kautta perustella toimintaa. Toimintaan osallistuneiden pitkittäistutkimus voisi tuoda tärkeää tietoa siitä, miten toimintaan osallistuminen on mahdollisesti vaikuttanut lapsen tai asiakasperheen elämään pidemmällä aikavälillä. Toiminnan vaikuttavuus on kuitenkin erittäin haastava tutkimuskohde, sillä on vaikea arvioida tai löytää mittareita vaikuttavuuden arviointiin, kun kyseessä on ihmisen sisäinen kokemusmaailma. Koska kaikki vaikuttaa kaikkeen, ei voida olla varmoja, mitkä vaikutukset ovat suoraan seurausta juuri kyseiseen ryhmään osallistumisesta. Opin- näytetyössämme käsitelimme opiskelijan ammatillista kasvua työelämäharjoittelussa lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa. Opinnäytetyömme ollessa monimuotoinen, saattaisi joku halutessaan toteuttaa työmme rinnalle tutkimuksellisen kokonaisuuden nimenomaan ammatillisen kasvun mittareita arvioiden.

Ryhmämuotoisen tukihenkilötoiminnan lisäksi olisi hyvä tuoda suurempaan tietoisuuteen muitakin avopalvelun tukitoimia, joissa voidaan hyödyntää vapaaehtoisia ja opiskelijoita. Sosiokulttuurinen innostaminen on tässä taloustilanteessa ja tulevaisuudessa avainasemassa palveluiden ylläpitämisessä. On paljon asioita, joita kansalaiset voivat tehdä yhteisen hyvän eteen. Monet järjestöt ovat jo kehittäneet paljon palveluita erikäisille apua tarvitseville, mutta tällaiselle toiminnalle on kysyntää moninkertaisesti tarjontaan nähden. Uusia, vaihtoehtoisia toimintamalleja on syytä kehittää rohkeasti innovatiivisella asenteella. Tällaisia hyviä käytäntöjä tarvitaan varmasti myös lastensuojelun epävarmalla työkentällä.

Esite ja opinnäytetyömme kirjallinen osio yhdessä voivat olla hyvä työkalu ja informatiivinen paketti kenelle tahansa toiminnasta kiinnostuneelle, vaikka sosiaalialan ammattilaisellekin, joka mahdollisesti miettii tämän tyyppisen toiminnan järjestämistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (Korhonen 2010) mukaan toiminnan kuvaaminen on yksi hyvän käytännön arviointiin liittyvistä kriteereistä. Hyvä käytäntö on työn kehittämisen väline ja se on arvioitu toimintatapa, joka tuottaa asiakkaalle voimaantumista tai muun ensisijaisen tarkoituksensa kannalta positiivisia tuloksia. Tärkeää on tiedon, ideoiden ja osaamisen leviäminen. Toiminnan avoin kuvaaminen tekee sen näkyväksi ja mahdollis-

taa esimerkkinä olemisen, tuo esiin hiljaista tietoa, joka on – kuten tässä tapauksessa – muovautunut käytännön toiminnassa ja tuotu yleiseen tietoomme yksittäisen toimijan kautta. (Korhonen 2010.) Lastensuojelun ryhmämuotoisessa tukihenkilötoiminnassa voidaan nähdä useita hyvän käytännön tunnusmerkkejä. Toiminta olisi mielestämme ehdottomasti tarpeellinen ja hyväksi käytännöksi vakiinnuttamisen arvoinen toimintamalli.

Lähteet

Ammatillinen tukihenkilötoiminta n.d. Jatkopolut. Verkkodokumentti. <http://www.jatkopolut.fi/amatillinen_tukihenkilotoiminta>. Luettu 29.9.2014.

Ammattikorkeakoululaki 351/2003. Annettu Helsingissä 9.5.2003.

Kylén, Anja n.d. Tätä se sosiaalipedagogiikka sitten on! Verkkodokumentti. <http://www.talentia.fi/files/577/Mita_sosiaalipedagogiikka_on.pdf>. Talentian julkaisuja. Luettu 26.8.2014.

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. Annettu Helsingissä 21.8.1991.

Bolognan prosessi n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkodokumentti. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/>>. Luettu 19.10.2014.

Digikuvaus 2010. Sommittelusta. Verkkodokumentti. Luotu 17.3.2010. <<http://digikuvaus.medianurkka.com/?p=159>>. Luettu 26.8.2014.

Eriarvoisuus 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<http://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>>. Luettu 17.10.2014

Griessler, Erich – Littig, Beate 2005. Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. Verkkodokumentti. <<http://www.environmental-expert.com/Files%5C6471%5Carticles%5C6329%5Cf121058761193241.pdf>>. Luettu 15.4.2014.

Hotari, Kaisa-Elina – Oranen, Mikko – Pösö, Tarja 2009. Lapsen lastensuojelun osallisuutta. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 117–132.

Huhmarniemi, R. 2001. Dialogi ja ihmiseksi kasvun ajatus transmodernin maailmankuvan ilmentäjänä. Teoksessa R. Huhmarniemi, S. Skinnari & J. Tähtinen (toim.) Platonia transmodernismiin. Juonteita ihmisyyteen, ihmiseksi kasvamiseen, oppimiseen, kasvatukseen ja opetukseen. Turku. 471–500.

Hämäläinen, Juha 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman-instituutin arkistosarja 1/2000. Snellman-instituutti. Kuopio.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948. Verkkodokumentti. <http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf>. Luettu 15.4.2014.

Janhonen, Sirpa – Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2005. Dialgioppiminen pienryhmässä. Teoksessa Kohti asiantuntijuutta. Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. Toim. Janhonen, Sirpa; Vanhanen-Nuutinen, Liisa. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki. 36–48.

Kaljonen, Päivi 2005. Ammatillisen kasvun kiintopisteitä etsimässä. Teoksessa Ranne – Sankari – Rouhiainen-Valo – Ruusunen (toim.). Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.

Korhonen, Satu 2010. Mikä on hyvä käytäntö, miten sen tunnistaa ja miten se on hyödynnettävissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. Luotu 19.5. <https://www.tem.fi/files/27199/THL_19_5_2010.pdf>. Luettu 31.10.2014.

Kohti kestäviä valintoja 2006. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallinen kestävä kehityksen strategia. Julkaisuja 5/2006. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Koulutusohjelmaprojekti 2009–2010. Ammattikorkeakoulutuksen tulevaisuutta kartoittamassa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. Loppuraportti. Luettavissa myös verkkodokumenttina. <http://www.arene.fi/data/dokumentit/04443e8d-1dd4-4d21-9448-802b9100f023_LOPPURAPORTTI.pdf>. Luettu 19.10.2014.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Vastapaino. Tampere.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Annettu Helsingissä 22.9.2000.

Lastensuojelu 2014. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto. Verkkodokumentti. Muokattu 15.10.2014. <<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu/muut-palvelut/paivystys/>>. Luettu 17.10.2014.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lastensuojelun asiakasmäärät 2014. THL. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/johdon_tueksi_miten_arvioida/kustannusvaikuttavuuden_arviointi/lastensuojelun_asiakasmäärät>. Luettu 15.4.2014.

Learning Opportunities and Qualifications in Europe n.d. European Commission. Verkkodokumentti. <[http://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f\[0\]=im_field_entity_type%3A97](http://ec.europa.eu/ploteus/search/site?f[0]=im_field_entity_type%3A97)>. Luettu 19.10.2014.

Mitä on kestävä kehitys 2013. Ympäristöministeriö. Verkkodokumentti. <http://www.ym.fi/fi-FI/ymparisto/Kestava_kehitys/Mita_on_kestava_kehitys#Sosiaalinenjakulttuurinenkestavyys>. Luettu 15.4.2013.

Perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Pohjola, Anneli – Särkelä, Riitta 2011. Sosiaalisen kestävyuden ulottuvuuksia ja merkitys. Teoksessa Pohjola, Anneli - Särkelä, Riitta (toim.). Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä – sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Jyväskylä.

Ranne, Kaarina 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa Ranne – Sankari – Rouhiainen-Valo – Ruusunen (toim.). Sosiaalipeda-

goginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.

Ranne, Kaarina – Rouhiainen-Valo, Tuula 2005. Sosiaalialan ammatillisen käyttöteorian muotoutuminen sosionomi (AMK) -koulutuksessa. Teoksessa Ranne – Sankari – Rouhiainen-Valo – Ruusunen (toim.). Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.

Rohweder, Liisa 2008. Kestävä kehitys koulutuksen päämääräksi. Teoksessa Rohweder, Liisa - Virtanen, Anne (toim.). Kohti kestävää kehitystä. Pedagoginen lähestymistapa. Opetusministeriön julkaisu. Verkkodokumentti <<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm03.pdf>>. Luettu 15.4.2014.

Semi, Eija 2005. Sosiaalipedagogiikka sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa. Teoksessa Ranne – Sankari – Rouhiainen-Valo – Ruusunen (toim.). Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.

Seppälä, Essi 2010. Esite markkinointiviestinnän välineenä. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy. Liiketalouden koulutusohjelma/ Kansainvälinen assistentti. 20–21.

Siitonen, Juha 2004. Empowerment-as-enablement - Opettajat oppimisen mahdollistajina sekä ihmisarvon, voimaantumisen, luovuuden ja humanimman yhteiskunnan edistäjinä. Verkkajulkaisu. <<http://www2.kyamk.fi/dl/Kielet/Seminaari04/Siitonen.pdf>>. Luettu 31.10.2014.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen lautakunta. 6. painos.

Sosiaalialan koulutusohjelma 2011. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/16183/fi/126/SS11S1/year/2011>>. Luettu 15.4.2014.

Sosiaalipedagogiikka nd. Itä-Suomen Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Verkkodokumentti. <<http://www.uef.fi/fi/yhteiskuntatieteet/sosiaalipedagogiikka>>. Luettu 2.11.2014.

Sosiaalisten taitojen kehitys nd. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9_vuotias/sosiaaliset_taidot/>. Luettu 2.11.2014.

Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisessa ammattikorkeakouluissa 2010. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE:n julkaisuja. Luettavissa myös verkkodokumenttina <<https://www.scribd.com/doc/30195987/ARENE-Suositus-NQF-Ja-Yhteisten-Kompetenssien-Soveltamisesta>>.

Uusien lastensuojelulaitosten perustamisella kova kiire 2011. YLE uutiset. Verkkodokumentti. Luotu 29.6.2011. Muokattu 7.6.2012. <http://yle.fi/uutiset/uusien_lastensuojelulaitosten_perustamisella_kova_kiire/5383288>. Luettu 31.10.2014.

Yleissopimus lasten oikeuksista 1989. Verkkodokumentti.
<http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Yleissopimus%20lapsen%20oikeuksista.pdf> Luettu 15.4.2014.

Yli-Nisula, Jaana – Walling, Heidi 2011. Sosionomiopiskelijat matkalla ammattiin, lastensuojelun harjoittelun merkitys sosionomin ammatilliselle kasvulle. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio: Yhteinen tulevaisuutemme 1988. World Commission on Environment and Development. Helsinki: Valtion painatuskeskus: Ympäristöministeriö, 1988.

Liite 1. E-lomake toiminnassa mukana olleille opiskelijoille 8.3.2014

E-lomakkeen kysymykset

Miksi valitsit juuri tämän toiminnan harjoittelupaikaksesi?

Mitä hyötyä sinulle on ollut toimintaan osallistumisesta? (opiskelijana, ammatillisesti, muuten?)

Millaisista piirteistä on hyötyä/haittaa toimintaan osallistuessa ohjaajana?

Jouduitko tekemään uhrauksia toimintaan osallistumisen vuoksi muussa elämässä?

Tuliko jokin asia yllätyksenä toiminnassa? Mikä?

Tekisitkö jotain toisin jos osallistuisit toimintaan uudestaan?

Mikä oli parasta toiminnassa? Mainosta!

Mitä mietteitä sinulla on ohjaajaryhmässä toimimisesta (opiskelijaryhmä)?

Toiminnan alussa ja pitkin matkaa sait ohjausta Piia Vanhatalolta. Mitä mieltä olet saamastasi ohjauksesta?

Mitä opiskelijan olisi tärkeintä tietää toiminnasta ennen toimintaan sitoutumista?

Mitkä näet toiminnan vahvuutena verrattuna tavalliseen tukihenkilötoimintaan (yksi aikuinen ja yksi lapsi)?

Liite 2. Esitteen arviointilomake opiskelijoille 23.9.2014

Esitteen arviointilomake

1. Arvioi esitteen yleisilmettä.
2. Miten parantaisit esitteen ulkoasua?
3. Onko esitteessä riittävästi informaatiota?
4. Herättikö esite mielenkiintosi?
5. Muuta?

Sukupuoleni:

Kiitos vastauksesta ja hyvää syksyn jatkoa!

Liite 3. Esite: Sinustako tukihenkilö? lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta

Kiinnostuitko?

Ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa toteuttavat yhteistyössä Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysvirasto sekä Metropolian Ammattikorkeakoulu.

Lisätietoja:
ls-tukihenkilotoiminta@hel.fi
Hakkala, Laura – Kääpäriin, Karin: Sinustako tukihenkilö? Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta (opinnäytetyö 2014)

Sinustako tukihenkilö?

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta

Esitteen takasivu ja kansilehti.

Lastensuojelun ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta toteutetaan yhden lukuvuoden kestoisena toimintana ja ryhmä kokoontuu noin kerran viikossa koulun ulkopuolella. Ryhmään osallistuminen on lasten osalta tavoitteellista lastensuojelun avoimuuden sosiaalityötä. Ryhmä toimii lapsen kasvun ja kehityksen tukena ja tarkoituksena on opetella sosiaalisia taitoja, näkyväksi ja kuuluksi tulemistä sekä pitää hauskaa ryhmässä. Toimintaan sisältyy tukihenkilökoulutus sekä ohjausta lukuvuoden aikana. Toimintaan osallistuminen edellyttää opiskelijalta sitoutumista, oma-aloitteisuutta sekä vastuullisuutta.

- Mahdollisuus päästä suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa alusta loppuun!
- Toimintaan sitoutuminen, vastuullisuus ja ryhmätöitä tärkeitä!
- Asiantuntijuus ja ammatillinen varmuus kehittyvät!
- Koulutus ja ohjaus ovat laadukasta ja asiantuntevaa!
- Opintopisteitä!

Toiminta vie aikaa! Sitä saa kuitenkin vaittavasti itselleen: muistojia, omistumisen kokemuksia ja iloa.
Naisopiskelija

Harjoitteisiin vaadittavat tunteit täyttyivät helposti ja samalla oli mahdollisuus oppia uutta mielenkiintoisen projektin parissa.
Miesopiskelija

Tänään oli kivaa, viime kerralle oli kivaa ja ensi kerralinkin on varmasti kivaa!
Tyttö s.v.

Yksi parhaista harjoittelusta, jossa ei aina ole muistanut tekemänsä työtä.
Naisopiskelija

Ohjaus on rohkaisevaa ja hyvää. Koko ajan oppii jotain uutta ja näkee asioita eri kannalta. Saa tukea omassa toiminnassaan ja kehuja siitä, ettei tee aivan turhaa työtä. Ohjaus oli erittäin tarpeellista ja hyvää! Hienoa, että sitä oli tarjolla riittävästi!
Naisopiskelija

Paras palvelu, mitä on asiakasperheille tarjota.
Sosiaalityöntekijä

Tehkää yhdessä mukava lukuvuosi!

Esitteen keskiaukeama.